Thomas Bernhard

Ucuzayiyenler

ANLATI

Çeviren: Esen Tezel

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

UCUZAYİYENLER

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avusturyalı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenhof'taki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

Kitap-lık dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısında "vesikalık konuğu" olan Thomas Bernhard ile Kurt Hofmann'ın yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bernhard'la Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.

Türkçede başlıca yapıtları: *Wittgenstein'ın Yeğeni*, Metis, 1989; *Kahramanlar Alanı*, Can, 1992; *Neden - Bir Değini*, Sel, 2015; *Kiler - Bir Kaçış*, Sel, 2015; *Nefes - Bir Karar*, Sel, 2016; *Soğuk - Bir Soyutlama*, Sel, 2016; *Çocuk*, Sel, 2016; *Tiyatrocu*, Mitos Boyut, 1999; *Odun Kesmek*, YKY, 1999; *Bitik Adam*, YKY, 2000; *Eski Ustalar*, YKY, 2002; *Ses Taklitçisi*, YKY, 2003; *Yok Etme*, YKY, 2005; *Don*, YKY, 2006; *Beton*, YKY, 2007, *Yürümek • Evet*, YKY, 2009; *Düzelti*, YKY, 2011; *Amras • Watten*, YKY, 2013; *Kireç Ocağı*, YKY, 2015.

Esen Tezel 1978 yılında İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest editör ve çevirmen olarak çalışmaktadır.

Thomas Bernhard'ın
YKY'deki kitapları

Odun Kesmek *(1999)*
Bitik Adam *(2000)*
Eski Ustalar *(2002)*
Ses Taklitçisi *(2003)*
Yok Etme *(2005)*
Don *(2006)*
Beton *(2007)*
Yürümek • Evet *(2009)*
Ödüllerim *(2010)*
Düzelti *(2011)*
Amras • Watten *(2013)*
Goethe Öleyazıyor *(2013)*
Ungenach *(2014)*
Kireç Ocağı *(2015)*
Ucuzayiyenler *(2017)*

THOMAS BERNHARD

Ucuzayiyenler

Anlatı

Almancadan çeviren
Esen Tezel

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4858
Edebiyat - 1395

Ucuzayiyenler / Thomas Bernhard
Özgün adı: **Die Billigesser**
Çeviren: **Esen Tezel**

Kitap editörü: **Fahri Güllüoğlu**
Düzelti: **Alper Zorlu**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Taschenbuch, 1988
1. baskı: İstanbul, Nisan 2017
ISBN 978-975-08-3975-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334
© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1980

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
İnternet satış adresi: **http://alisveris.yapikredi.com.tr**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Ucuzayiyenler

Bir taslaktır dünyaya aradığımız –
Biz kendimiz o taslağız.

Novalis

Üzerinde çalıştığı inceleme için Wertheimstein Parkı'na gitmek üzere haftalardır akşama doğru, ayrıca üç gündür sabah saat altıya doğru da katettiği yolda –ki tam da Wertheimstein Parkı'nda hüküm süren *ideal* doğa koşulları sayesinde uzun zaman sonra *Fizyonomi* adlı incelemesine dair bütünüyle değersiz düşüncelerden işe yarar, hatta en sonunda fevkalade faydalı düşüncelere geri dönebilmiş ve dolayısıyla odaklanamama hali içinde çoktandır bir kenara bıraktığı, yazılmasına bağlı olarak neticede bir başka yazının, onun yazılmasına bağlı olarak aslında yine bir başka yazının ve onun yazılmasına bağlı olarak bu kesinlikle yazılması gereken üç yazıya dayalı dördüncü bir yazının ortaya çıkacağı, gerçekten gelecekteki bilimsel çalışmasının ve dolayısıyla genel anlamda gelecekteki varoluşunun bağlı olduğu, fizyonomi konulu yazıya tekrar başlamış– birden ve aniden, âdeti olduğu üzere ihtiyar dişbudağa doğru yürümek yerine ihtiyar meşeye doğru yürümüş ve bu sayede, kendi taktığı isimle Ucuzayiyenler'e, yıllarca hafta içi, yani pazartesiden cumaya Viyana Açık Mutfağı'nda, yani VAM denilen yerde, daha doğrusu Döbling Caddesi'ndeki VAM'da birlikte ucuza yediği beylere rastlamış. İhtiyar meşe yerine önceki günlerde olduğu gibi kendiliğinden ihtiyar dişbudağa doğru yürüyebilirmiş ama bir anda ihtiyar dişbudağa değil, ihtiyar meşeye doğru yürümüş, çünkü Koller'in söylediğine bakılırsa söz konusu günde ihtiyar dişbudağa doğru yürüseymiş, muhtemelen *Ucuzayiyenler*'e değil, bambaşka bir şeye rastlayacak, o gün seçtiği yoldan başka bir yol seçseymiş, yani ihtiyar meşeye değil de ihtiyar dişbudağa doğru yürüseymiş karşısına başka, hatta muhtemelen *tam ters bir konu*, söylediğine bakılırsa farklı bir yol yerine bu yolu seçtiği için rastladığından *bambaşka bir konu* çıkacakmış, sonuçta ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürüdüğü

için söz konusu günde Ucuzayiyenler'e rastlamış. İlk başta ister istemez günlerdir yeniden bütünüyle fizyonomiye yoğunlaşan düşüncelerinin uygunsuzca bölünmesi olarak gördüğü şey, yani yıllardır *unutmuş olduğu* Ucuzayiyenler'e dair anılar ve bu anılardan türeyen düşünceler, kafasının bir anda bütünüyle Einzig ve Goldschmidt, Grill ve Weninger'le meşgul olmaya başlaması, birdenbire ve aslında bütünüyle beklenmedik bir biçimde ona Fizyonomi incelemesi için sadece yararlı değil, kendisi tarafından neredeyse on altı yıldır hiç ara vermeden ve yoğun bir biçimde sürdürülen bu çalışma için belirleyici ve muhtemelen çalışmanın esasını teşkil eden noktalarda temelden aydınlatıcı gelmiş. Ucuzayiyenler'e attığı ve ilk başta asıl amacından affedilmez bir sapma addettiği bakış bir anda bunun tam tersi, yani hayatının amacını gerçekleştirmek olarak gördüğü Fizyonomi incelemesinin odağına bir bakış olmuş. Kendisi tarafından bütünüyle beklenmedik bir biçimde seçilen ve ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye giden yolda aniden, hem de kafasının içinde gerçekte olduğundan çok daha büyük ve hakikaten daha şiddetli bir yoğunlukla Einzig ve Goldschmidt, Grill ve Weninger adlı beylerle karşılaşınca birdenbire, çalışmasını ve dolayısıyla Fizyonomi incelemesini tam da bir önceki gün beklentisinin aksine durmuş olduğu noktadan aynı anilik ve yoğunlukla devam ettirme imkânı bulmuş. Şimdi kendisi, yani Koller, bu beklenmedik teşviki değerlendirip zaten epey ilerlemiş olan Fizyonomi incelemesinin bir bölümü olarak Ucuzayiyenler üzerine *Ucuzayiyenler* başlıklı bir deneme yazmak istiyor ve bu deneme Fizyonomi incelemesi için temel bir anlam, büyük bir önem taşıyormuş. Onun, yani Koller'in bakışları bir anda *Ucuzayiyenler* olarak Einzig ve Goldschmidt, Grill ve Weninger adlı beyleri yakalamış, ki bunun Fizyonomi incelemesi için *belirleyici bir an* olduğunu bugün rahatlıkla söyleyebilirmiş. Ucuzayiyenler ve Ucuzayiyenler'in günün birinde çalışması bağlamında en ufak bir bilimsel değer taşıyabileceği doğal olarak yıllardır bir an olsun aklından geçmemiş, böyle bir düşüncesi olsaymış, kuşkusuz fizyonomik düşünme sürecinde Ucuzayiyenler'den

çok daha önce faydalanırmış ama kendisi, yani Koller bilimsel çalışması açısından önemsiz ve alakasız görünen başka her şey gibi Ucuzayiyenler'i de bilincinden kovmuş ve en sonunda hepten unutmuş, dolayısıyla tam da Ucuzayiyenler'in Fizyonomi incelemesi bağlamında kendisi için aydınlatıcı olması ona o anda, yani Wertheimstein Parkı'nda ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye giden yolda ister istemez daha da büyük bir sürpriz olmuş. Kendisi, yani Koller, tesadüflerin kabul edilmemesi gereken, saçma şeyler olduğunu her zamanki netliğiyle bir kez daha teyit etmiş, çünkü on altı yıl önce, tam da hayatının asıl ve dolayısıyla belirleyici *zihinsel dönemecini* beraberinde getirdiğini bugün rahatlıkla söyleyebileceği o anda Ucuzayiyenler'e rastlaması tesadüf değilmiş, üstelik tam da on yedi hafta önce bacağının kesildiği Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edilerek Krottenbach Sokağı'ndaki evine döndüğü gün, kendi ifadesiyle onun için hem *şans* hem de *şanssızlık* olan bir köpek ısırmasının ardından ebediyen ve muhtemelen daha doğrusu, kendi söylediğine göre kesinlikle, doktorlar yüzünden sol bacağını kaybetmesinin ardından. O gün VAM'a gidiyormuş ve çok iyi hatırladığı üzere Pyrker Sokağı'ndaki postanenin önünde, VAM'a girip Ucuzayiyenler'le karşılaşmadan birkaç dakika önce ilk kez aklına Fizyonomi incelemesi gelmiş ve neticede Fizyonomi incelemesini sadece ve sadece benim *hayatının şanssızlığı* olarak adlandırdığım, onun ise karşımda sıkça *hayatının şansı* olarak nitelediği olaya, cam sanayicisi Weller'in köpeğinin o bana göre şanssız, ona göre şanslı 31 Ekim günü bacağını ısırmasına borçluymuş, ki bu olay mecburen bacağının kesilmesine, bacağının kesilmesi de Weller'in ona her ayın birinde ödemekle yükümlü olduğu tazminatın yanı sıra iki yüz binlik bir meblağ vermek zorunda kalmasına neden olmuş, bu da esasında *katıksız doğabilimsel* bir kariyere ilgi duyan Koller'in akla gelebilecek her türlü felsefi düşünceye ve en sonunda Fizyonomi incelemesine yönelmesini sağlamış. Kısacası Fizyonomi incelemesini sadece ve sadece on altı yıl önce o şanssız/şanslı 31 Ekim günü eve erken dönmeyip Türkenschanz Parkı'na gitmesine, öte yandan

cam sanayicisi Weller'in de aynı anda Türkenschanz Parkı'na gitmiş ve Weller'in köpeğinin Weller'in elindeki tasmadan kurtulup onun, yani Koller'in üstüne saldırarak onu ısırmış olması gerçeğine borçluymuş. Kendisi, yani Koller, Türkenschanz Parkı'ndaki bu yürüyüşü yapmasaymış, mesela Türkenschanz Parkı yerine Wertheimstein Parkı'na gitseymiş, ayrıca Weller de Koller'le aynı anda Türkenschanz Parkı'na gitmeseymiş –çünkü Weller de her zaman sadece Türkenschanz Parkı'na değil, tıpkı Koller gibi sık sık Wertheimstein Parkı'na da gidermiş– ve Weller'in köpeği tam da Koller Weller'in yanından geçerken Weller'in elindeki tasmadan kurtulmasaymış, Fizyonomi incelemesi kendisinin, yani Koller'in asla aklına gelmezmiş, aslında son on altı yıldır onu meşgul eden bütün o felsefi fikirlerden hiçbiri, ama özellikle son on altı yıldır esas yoğunlaşmış olduğu Fizyonomi incelemesi aklına gelmezmiş. Tabii şu ihtimal hariç ki ikisi birden, yani hem Weller hem de Koller söz konusu günde Türkenschanz Parkı yerine Wertheimstein Parkı'na da gitmiş olabilirlermiş. O, yani Koller, söylediğine bakılırsa, kendisi tarafından *çirkin ve tehlikeli* şeklinde nitelenen Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu olduğu gün Fizyonomi incelemesini akıl etmek için VAM'a gitmek ve ayrıca muhtemelen sırf bu amaçla Ucuzayiyenler'le karşılaşmak zorundaymış. O, yani Koller, her zaman söylediğine göre, Fizyonomi incelemesini cam sanayicisi Weller'e, Weller'in köpeğine, Weller'in köpeğinin ısırmasının bütün sebep ve sonuçlarına, ayrıca kesinlikle daha Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edildiği gün VAM'a gidip Ucuzayiyenler'le karşılaşması gerçeğine borçluymuş. Köpek ısırmasıyla bağlantılı bütün bu olaylar, yazmayı tasarladığı ve sırf bu köpek ısırmasına odaklanacağı yazının içeriğiymiş. Fakat şimdi sadece, kendiliğinden Fizyonomi incelemesinin merkezine yerleşen Ucuzayiyenler'e odaklanmış durumdaymış. Günlerdir kafasında Ucuzayiyenler'den başka bir şey yokmuş ve sadece oturup Ucuzayiyenler'i yazmasının mümkün olacağı ânı bekliyormuş. Ucuzayiyenler'i bir yazsınmış, yıllardır *bir bütün halinde* kafasında olan *Fizyonomi* incelemesinin en önemli bö-

lümünü bir yazsınmış, bugüne dek tek eksiği *Ucuzayiyenler*'miş. Kendisi, yani Koller, daha Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edildiği gün yemeğe nereye gideceğini bilemediği için derhal ve her ne kadar kolayca anlaşılacağı üzere en zor şartlar altında olsa da VAM'a gitmiş ve orada Ucuzayiyenler'le karşılaşmış. Şimdiyse, bunca zamandır unutmuş olduğu Ucuzayiyenler birdenbire, ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürüdüğü için, yine kafasındaymış ve kafasındaki Ucuzayiyenler ona günlerdir rahat vermiyormuş. İhtiyar meşeye giden yolda Ucuzayiyenler aniden düşüncelerine girmiş ve yavaş yavaş bütün düşüncelerini kendi üzerinde toplayarak kafasındaki öteki bütün düşünceleri tamamen devre dışı bırakmış. Koller'in bütün kafası bir anda sadece Ucuzayiyenler tarafından ele geçirilmiş, bu da ihtiyar dişbudağa doğru yürüme alışkanlığını pat diye bozup ihtiyar meşeye doğru yürümüş olmasından kaynaklanıyormuş. Wertheimstein Parkı'na ne çok şey borçluyum! dedi, ama tabii Türkenschanz Parkı'na da!, ama Ucuzayiyenler ve Fizyonomi incelemesiyle ilgili her şeyi tabii ki Türkenschanz Parkı'na *ve* Wertheimstein Parkı'na borçluymuş. Yıllardır Türkenschanz Parkı'na gitmiyormuş, çünkü takma bacakla bunu yapması fazlasıyla zahmetli, aslında gerçekten imkânsızmış, sebebi de Türkenschanz Parkı'nın onun acınası koşulları için fazla yüksekte olmasıymış, buna karşılık Wertheimstein Parkı onun acınası koşulları için ideal bir konuma sahipmiş. Yıllarca Ucuzayiyenler'le bir araya gelmiş ve Ucuzayiyenler'le ucuza yemiş, Ucuzayiyenler'le başka hiçbir yerde yiyemeyeceği kadar ucuza yemiş ve gerçekten başka hiçbir yerde yiyemeyeceği kadar ucuza *ve* iyi yemiş, çünkü kendisi, yani Koller VAM'da daima ucuza *ve* iyi yemiş, şimdiye dek başka hiçbir yerde daha ucuza ve daha iyi yememiş. VAM'a gerçekten bugün hâlâ hayatta olmasını borçluymuş, daha azını değil, gerçekten hâlâ var olmamı! diye bağırmıştı bir seferinde karşımda, ayrıca o uzun, korkunç Viyana yıllarının üstesinden gelmesini de ona borçluymuş ve dünyada herhangi bir şeye minnettar kalacaksa VAM'a minnettar kalması gerekiyormuş, çünkü varoluşunu kesinlikle VAM'a

borçluymuş, yani hem bedensel varoluşunu hem de zihinsel varoluşunu, özellikle de zihinsel varoluşunu ve kendi ifadesiyle, bugüne ve bu âna gelmiş olmasını, bu konudaki duyguları kesinlikle abartılı değilmiş, VAM ve VAM'daki koşullar olmasaymış bedensel ve zihinsel olarak her halükârda çoktan açlıktan ölür ve şu anda burada olamazmış, kendisi dedi ki, *şu anda yazmakta olduğum yazıyı, yani Fizyonomi incelemesini yazmama imkân veren koşullar olmasaydı kesinlikle daha ellili yılların başında dibe gider, bu bütün devirlerin en kötüsünde telef olurdum, bundan sadece ve sadece VAM sayesinde kurtuldum, VAM beni açlıktan ve susuzluktan ölmekten korudu, en derin umutsuzluktan kurtardı, VAM'ı bir an olsun duraksamadan, doğrudan doğruya gerçek hayat kurtarıcım ve neticede hayat koruyucum olarak niteleyebilirim.* Neredeyse hayatının her günü hatırladığı bu gerçeği saklaması için en ufak bir neden yokmuş. VAM'da Ucuzayiyenler'le karşılaşmamı saymazsak, dedi Koller. Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edilir edilmez VAM'a gitmiş ve orada Ucuzayiyenler'le karşılaşmış, Ucuzayiyenler'in yanına giderek, dedi Koller, onlardan masalarına oturmak için izin isteyişim hâlâ kulaklarımda ve doğal olarak bana hemen yer vermişlerdi, dedi Koller. Onlar, yani Ucuzayiyenler, Koller'in hemen yer verilmesi gereken bir insan olduğunu derhal anlamışlar, gerçi durumumun bütün korkunçluğunu hemen fark edememişlerdi, dedi Koller, tek fark ettikleri yapay bir bacağım, bir takma bacağım olduğu ve yeni takma bacağımı henüz, az dikkat çekmek ya da hiç çekmemek için lazım geldiği kadar iyi idare edemediğimdi, doğal olarak Ucuzayiyenler'in dikkatini de ilk önce, gerçekten başlangıçta ve doğal olarak Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edildiğim gün doğru dürüst ve *gereğince dikkat çekmeyecek* şekilde kullanamadığım takma bacağıma çekmiştim, dedi Koller, ne de olsa daha o sabah Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edilmiş ve takma bacağıyla ilk –kendi deyimiyle– *özgürlük adımlarını* VAM'a doğru atmış, çünkü tekrar yalnız ve çaresiz kaldığıma göre, aç olduğum o anda VAM'a değil de başka nereye gidecektim? Ucuzayiyenler ona olabilecek en sıcak

ve gerçekten en nazik şekilde yer vermiş, onu büyük bir saygıyla buyur etmişler, ona en iyi yeri ve en iyi koltuğu, yani pencere önü denilen yeri ve pencere koltuğu denilen koltuğu sunmuşlar. Doğal olarak bu kadar yardımseverlik beklemiyormuş, buna hazır değilmiş, ama Ucuzayiyenler bana o kadar nazik davrandılar ki, dedi Koller, bu durum karşısındaki şaşkınlığımı gizleyemedim. Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edildikten sonra ilk kez, dedi Koller, VAM'da başka insanlarla karşılaşmıştım ve Ucuzayiyenler, Wilhelminen Hastanesi dışında konuştuğum ilk insanlardı, tabii bana masalarında yer verdikten sonra, yani değişmez masalarında, dedi Koller kesin bir ifadeyle, o masa on yıldır onların değişmez masasıymış. Hatırladığı kadarıyla kendisi de o kadar yıl önce VAM'daymış ama Ucuzayiyenler'i fark etmemiş, çünkü dikkatini çekmemişler ve ona dikkatini çekecek kadar önemli gelmemişler, oysa şimdi, VAM'a geri dönüşünde hemen dikkatini çekmişler. Bir sürü başka masaya oturabilirmiş, VAM'a girer girmez saptadığı üzere, başka bir sürü yer boşmuş ama kendisi hiç tereddüt etmeden Ucuzayiyenler masasına gitmiş, bir anda ve daha kapıda, dedi Koller, Ucuzayiyenler beni kendine çekti, başka hiçbir masaya değil, onlarınkine gitmeliydim, adeta kendiliğinden onlarınkine, başka hiçbir masaya değil, Ucuzayiyenler masası bana o anda benim için en uygun masa gibi göründü, öte yandan hemen edindiğim izlenime göre başka hiçbir masa o anki durumum için, bu akla gelebilecek en zor durum için kesinlikle uygun değildi, dedi Koller, başka hiçbir masaya değil o masaya oturacağını düşünmüş ve kararlılıkla Ucuzayiyenler masasına giderek Ucuzayiyenler masasına oturmuş. Ucuzayiyenler onu kendine çekmiş, çünkü VAM'daki başkalarından farklı olarak onlardan daha baştan kendisinin durumuna anlayış göstermelerini bekleyebilirmiş, ki bunu derhal anlamış, çünkü edindiği izlenime göre masalarına oturduğunda onu rahat bırakacaklarmış ve hakikaten bu düşüncesinde haklı çıkmış, çünkü hakikaten onu rahat bırakmışlar, gerçi uzun pantolonunun altında beceriksizce üstünü kapadığı, yani sakladığı takma bacağı incelercesine göz

hapsine alarak bununla ilgili bir şeyler düşündükleri de Koller tarafından doğal olarak hemen fark edilmiş. Ama Koller'e göre onların merakı, kendisi gibi insanların her yerde sürekli karşılaştıkları, en haince ve utanmazca şekline maruz kaldıkları ve teslim oldukları o son derece yaygın, pis ve itici merak değilmiş. Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edilene kadar gerçekten sadece kendi gibiler arasında kaldığı ve doğal olarak en dikkat çekmeyecek şekilde hareket ettiği için, bir sakat olduğu ve bir sakat olmanın aslında ne demek olduğu ilk kez tekrar VAM'da bulunduğu o andan önce hiç aklına gelmemiş. Dışarıdaki insanlar bu gerçeğe ve dolayısıyla onun takma bacağına en alçakça tepkiyi vermişler, yani her devirde sakatlara verdikleri tepkiyi, ve onların sakatlara nasıl tepki verdiklerini bilirsin, dedi Koller. Ama ilk olarak Ucuzayiyenler'den iyisiyle karşılaşamazmış. Söylediğine bakılırsa, Ucuzayiyenler'le bu ilk bir araya gelişinde onlara sakat kalışı ve genel olarak varoluşu konusunda herhangi bir açıklama yapmak zorunda kalmamış, çünkü böyle bir açıklama yapmasına kesinlikle fırsat vermemişler, yemek yerken ve yemek sırasında doğal olarak sürekli onu incelerken ve özellikle takma bacağını incelerken ve devamlı yiyerek ve susarak onu hakikaten *ayrıntılı ve hiç de hafif olmayan* bir sınava tabi tutarken hiçbir şey sormamış, aksine en sonunda onun bütün yemeğini, özgür olarak yediği ilk yemeği bitirmesine izin vermiş ve onu rahat bırakmışlar, böylece o da VAM'a bir dahaki gelişinde, yani hemen ertesi gün aynı saatte, öğlen saat on ikiye doğru, yine onların masasına oturmaya daha yemek yerken karar vermiş, ileriye yönelik seçimi daha sakatlığının yarattığı elverişsiz koşullar yüzünden doğal olarak uzadıkça uzayan yemek sırasında Ucuzayiyenler masasından yana olmuş. Kendisi, yani Koller, önce sadece içten içe ve sadece kendi kendine de olsa, Ucuzayiyenler'le dostluk kurmuş. Tabii, dedi Koller, Ucuzayiyenler masasına oturmasaydım her şey farklı şekilde gelişebilirdi ama ben başka hiçbir masaya değil, Ucuzayiyenler masasına oturmuştum. Ucuzayiyenler masası, daha kapıdan girerken, oturabileceği tek masa olarak dikkatini çekmiş, ki

Ucuzayiyenler masasının onun için hakikaten en uygun masa olduğu da, Ucuzayiyenler masasında oturan Ucuzayiyenler'i daha yakından göz hapsine almasından çok kısa bir süre sonra doğrulanmış. Ama kendisi Ucuzayiyenler masasına oturmaya daha Ucuzayiyenler'i hakikaten fizyonomik bir sınava tabi tutmadan önce karar vermiş, söylediğine bakılırsa, *her koşulda*, Ucuzayiyenler onu oturması için masalarına davet etmeselermiş de Ucuzayiyenler masasına otururmuş, Ucuzayiyenler masasına oturmaya kesin kararlı bir biçimde VAM'a girmiş. O sırada Ucuzayiyenler hakkında *hiçbir fikri* olamazmış, çünkü VAM'a girdiği anda –ki aslında bunu bir aşçı yamağı hariç hiç kimse fark etmemiş– Ucuzayiyenler'i ilk kez görmüş, çünkü dokuz ya da on yıl önce kendisi VAM'dayken ve Ucuzayiyenler de VAM'dayken Ucuzayiyenler'i hiçbir şekilde fark etmemiş ve bu nedenle şimdi de onları hatırlamıyormuş. Tıpkı Ucuzayiyenler'in de onu o âna dek hiç fark etmemiş olmaları gibi. Fakat köşe masadaki dört adam, yani Ucuzayiyenler onu adeta zorla kendilerine çekmiş ve VAM'a tekrar gelişini kuşkusuz kolaylaştırmış, yaşlarına ve zekâ seviyelerine uygun bir davranış şekliyle hiç kuşkusuz onu kendi deyimiyle bir utanç işkencesinden kurtarmış, bunu da takma bacakla oraya gelişini kesinlikle olay haline getirmeyerek yapmışlar. Kendisi kuşkusuz daha VAM'a girerken Ucuzayiyenler'e güvenmiş ve Ucuzayiyenler bu güveni boşa çıkarmamış, masalarına oturduğunda onlardan beklediği şekilde davranmışlar. Kendisi VAM'a girerken kuşkusuz beceriksiz ve acınası, aslında muhtemelen, bizzat inandığı üzere, gülünç, hatta itici-gülünç bir insan izlenimi yaratmış olmalıymış ama öyleyse de bunu sadece, onu içeri girerken gören ve aslında hatırlayan ve doğal olarak görür görmez şaşıran tek kişi olan aşçı yamağı üzerinde yaratmış, çünkü aşçı yamağı Koller'in şimdi, bunca zaman sonra hakikaten eskisinden, bacağının kesilmesinden öncekinden farklı biri olarak VAM'a girdiğini kuşkusuz fark etmiş ve ayrıca, Koller'in söylediğine bakılırsa, aşçı yamağı anında bütün dikkatini Koller'in takma bacağına yöneltmiş, çünkü aşçı yamağı yemek çıkışının yanında, yüzü giriş kapısına

dönük duruyormuş ve ister istemez Koller'i VAM'a girerken görmüş ve doğal olarak derhal Koller'de bir değişiklik fark etmiş ama ilk başta bunun ne olduğunu anlayamamış, aradan geçen zamanda, diye düşünmüş aşçı yamağı Koller'i inceleyerek, Koller'de bir değişiklik olmuş ama *ne gibi* bir değişiklik olmuş, doğal olarak bunu hemen anlayamamış, bunu ancak bakışlarını Koller'in bacaklarına ve özellikle Koller'in sol bacağına, yani takma bacağına çevirdiğinde anlayabilmiş. Koller VAM'a girip kapıda durduğunda aşçı yamağı Koller'e başıyla selam vermiş, kısa bir selam vermiş ve Koller'e göre *öyle bir selam vermiş ki, Koller hemen aşçı yamağının kendisini hatırladığı hissine kapılmış,* aşçı yamağı aradan geçen zamanda Koller'de bir değişiklik olduğunu anlamış, ayrıca genç yaşına ve yüksek dikkat derecesine uygun olarak Koller'de ne gibi bir değişiklik olduğunu da derhal anlamış, çünkü koltuk değnekleri bir yana, takma bacağı görmüş, zaten koltuk değneklerini Koller VAM'a girerken arkasından sürüklüyormuş, dolayısıyla ilk etapta bunları görmek mümkün değilmiş. Aşçı yamağı Koller'e selam verdikten hemen sonra Koller VAM'ın içine doğru birkaç adım atmış ve işte o zaman aşçı yamağı Koller'in VAM'a bu tekrar gelişinde bir takma bacağı olduğunu net bir biçimde görmüş ve aşçı yamağı bunun üzerine dikkatini sadece aşağıya, yani Koller'in takma bacağına yöneltmiş ve onu incelemekten vazgeçmemiş, ta ki Koller aşçı yamağına sağ koltuk değneğiyle verdiği bir işaretle takma bacağının ve dolayısıyla sefaletinin böyle yoğun ve saygısızca ve ilkel bir biçimde incelenmesini istemediğini belirtene dek. Fakat aşçı yamağının bu uzun ve yoğun incelemesi onu, yani Koller'i şaşırtmamış, çünkü aşçı yamağı Koller'i iki sağlam bacakla hatırlıyormuş, dolayısıyla Koller'in az çok ani ortaya çıkışında Koller'deki değişiklikten, yani Koller'in takma bacağından dehşete düşmüş, Koller'deki bu korkunç yenilik kafasını uzun süre kurcalamış olmalıymış, çünkü Koller eskiden VAM'a girerken enerjik ve çok hızlı bir biçimde VAM'a girermiş, dikkat çekici derecede hızlı, oysa bu kez son derece dehşet verici ve acınası bir biçimde VAM'a girmiş, aylar önce

tamamen sağlıklı ve en ufak bir sakatlığı olmadan, şimdiyse, kendi deyimiyle, en korkunç ve muhtemelen en gülünç, en itici şekilde sakat olarak. Aşçı yamağı Koller'in VAM'a girişini yaşının verdiği keskin zekâyla anında kaydetmiş, Koller'in saptadığı kadarıyla bunu yapan bir tek oymuş, bu da doğal olarak Koller'i memnun etmiş, çünkü daha VAM'ın *önündeki* sokakta VAM'ın *içine* girişi, yani VAM'daki insanların sakat olduğunu hemen fark ederek ona bakmaları ve hain gözlerini uzun süre onun üzerinden çekmemeleri, VAM'a dönüşünü onun için bir felakete çevirmeleri ihtimali onu korkutuyormuş ama aşçı yamağı hariç VAM'daki herkes bütün dikkatini giriş kapısının karşısında bulunan ve tam o sırada düzinelerce porsiyon yemeğin dağıtıldığı yemek çıkışına çevirdiği için, yani, dedi Koller, VAM'a girdiğim anda çorba dağıtıldığı için, böyle olmamış, gerçekten de Koller tabii ki o sırada bütünüyle dağıtılan çorbaya odaklanmış olan VAM müşterileri tarafından hiç görülmeden ve dolayısıyla hiç rahatsız edilmeden VAM'a girebilmiş ve VAM'a tekrar gidişinde korktuğu felakete uğramamış. Fakat tam adımlarını, üstelik elinden geldiğince hızlı bir biçimde –söylediği gibi, aşçı yamağının gözünün *önünden* ama yine de VAM müşterilerinin *arkasından* geçerek– Ucuzayiyenler masasına yönlendirmiş ki, tam o anda çorbayla meşgul olan Ucuzayiyenler tarafından da fark edilmiş ve aslında daha kendisi Ucuzayiyenler'e sormadan Ucuzayiyenler tarafından masaya davet edilmiş, Ucuzayiyenler onu, yani Koller'i son derece nazik bir biçimde masalarına davet etmişler, ayağa fırlayıp kendileri sıkışarak ona yer vermiş ve onu adeta kendiliğinden masalarının en güzel yerine oturtmuşlar. Koller'in otururken yaşadığı zorluk doğal olarak Ucuzayiyenler'i nezaket belirten birkaç tumturaklı laf etmek zorunda bırakmış ama Koller bunların üstünde durmamış, oturup takma bacağını mümkün olduğunca uzatmış ve böylece Krottenbach Sokağı'ndan Döbling Caddesi'ndeki VAM'a uzanan, kendi şartlarına göre fazla uzun yolun yorgunluğunu atabilmiş, iyice arkasına yaslanıp sonra da takma bacağı konumuna uygun şekilde yerleştirmiş, bu da doğal olarak Ucuzayiyenler'i onun

sakatlığına daha da büyük bir ilgi duymaya ve takma bacağını daha da ayrıntılı incelemeye itmiş, kendisi ise bu sırada iki eliyle koltuk değneklerini duvara dayamaya çalışıyormuş, ki doğal olarak bunu başaramamış, sırf koltuk değnekleri devrilir ve dolayısıyla yere düşer korkusuyla koltuk değneklerini duvara öyle özensizce dayamış ki gerçekten de anında devrilmişler, bu da dört Ucuzayiyen'in onun, yani Koller'in koltuk değneklerini yerden kaldırıp duvara dayamak üzere bir kez daha aynı anda ayağa fırlamalarına neden olmuş, ki bu da doğal olarak o sırada VAM'da bulunan herkesin dikkatini çekmiş, üstelik Ucuzayiyenler hep birden, bu kadar hızlı ve düşüncesiz bir biçimde Koller'in koltuk değneklerine hücum edince onları duvara dayamayı da başaramamışlar, Koller'in koltuk değnekleri Ucuzayiyenler'in elinden yere düşüp duruyormuş, bu da ister istemez olayın bütün VAM'da çok büyük dikkat çekmesine yol açmış, Ucuzayiyenler bir yandan Koller'e seslenerek anlayamadığı bir şeyler söylüyor, bir yandan da onun koltuk değneklerini kaldırıp duvara dayamak üzere koltuk değneklerine doğru eğiliyorlarmış, bir süre sonra da nihayet başarmışlar, Koller'in deyimiyle, *neredeyse cezayı hak eden bir alengirlilikle*, tamamen tükenmiş bir vaziyette koltuk değneklerini elleriyle tutmuşlar, ta ki en sonunda koltuk değnekleri duvara dayalı kalana, dolayısıyla kendileri de tekrar yerlerine oturabilene dek. Onlar koltuk değnekleriyle cebelleşirken Koller, açıkça ifade ettiği üzere, Ucuzayiyenler'i rahatça, uzun uzun inceleme, öncelikle de başlangıçta VAM'ı saran yoğun mutfak dumanında az çok silik kalan fizyonomilerini ilk kez ama kapsamlı bir sınava tabi tutma imkânı bulmuş. Kendisi, yani Koller, Ucuzayiyenler'i gözünde canlandırmış, Ucuzayiyenler de onu gözlerinde canlandırmışlar, gerçi Koller onları gözünde canlandırırken isimlerini unutmuş. İsimleri aklında tutamazmış, hiçbir zaman tutamamış. Ucuzayiyenler'in onun koltuk değneklerine doğru birçok kez, Koller'in açıkça ifade ettiği üzere, hummalı bir biçimde eğilmeleri Ucuzayiyenler'in nefes nefese kalmasına neden olmuş ve ancak bir süre sonra sakinleşebilmişler. Ana yemekleri masaya geldi-

ğinde onlar hâlâ Koller'in sebep olduğu olayın, yani koltuk değneklerinin yere düşmesinin ve kendilerinin onları kaldırmak zorunda kalmasının yol açtığı yavaşlık yüzünden çorbalarını içiyor ve içerken sürekli çorba tabaklarına bakıyorlarmış, bir kez bile kafalarını kaldırıp Koller'e bakmamışlar. Dolayısıyla Koller'in, onların fizyonomisini incelemek ve Ucuzayiyenler'le daha bu ilk temasta, onlarla karşılaşmanın Fizyonomi incelemesi için taşıdığı önemi fark etmek için daha da fazla vakti olmuş. Kuşkusuz onlar –ilk düşüncesi bu olmuş– VAM'daki en ucuz yemeği yeme konusunda daima uzmanmışlar ve kendisi bu düşünceyle, adeta kendiliğinden, köşe masada oturan bu insanları Ucuzayiyenler şeklinde nitelemiş, dolayısıyla onlar kendisi için daha başından itibaren daima Ucuzayiyenler olmuşlar, daima VAM'da verilen en ucuz yemeği yemişler, kendisi, yani Koller yanılmıyormuş, VAM'a geldiği müddetçe onlar daima esasen en ucuz VAM yemeğini yemişler ve VAM'da her zaman dört yemek kategorisinden istediklerini seçme şansları olduğu halde tıpkı kendisi gibi, asla ve hiçbir koşulda en ucuz yemek kategorisinden başkasını seçmemişler, Koller bu izlenimi, yani Ucuzayiyenler'in devamlı VAM'daki en ucuz yemeğe odaklandıkları izlenimini daha Ucuzayiyenler masasına oturmadan çok önce edinmiş, bunu önce Ucuzayiyenler'in salt bedensel *duruşundan* ve bedensel *hareketlerinden* kendi amaçları doğrultusunda okuyabilmiş, sonra da zihinsel duruşundan ve zihinsel hareketlerinden, nasıl ki kendisi doğuştan ve cismen Ucuzayiyen'se, onlar da doğuştan ve cismen Ucuzayiyenler'miş. Onların fizyonomisini tekrar tekrar, doğuştan ve cismen Ucuzayiyenler'in fizyonomisi şeklinde niteliyormuş. Ucuzayiyenler çoğunlukla değil, gerçekten daima en ucuz ve dolayısıyla ilk kategorideki yemeği seçerlermiş, asla ikinciyi değil, üçüncüyü değil, hele dördüncüyü hiç değil, Koller'in söylediğine bakılırsa bunu asla yapamazlarmış. Sırf kendisinin de tıpkı onlar gibi tabir caizse sabit bir Ucuzayiyen olması durumu sonuçta ve neticede onların kendisini günün birinde masalarından, yani Ucuzayiyenler masasından kovmalarına engel olabilirmiş. Belli

ki onlara göre Koller hakiki bir Ucuzayiyen olduğundan –yani aslında önden sergilenmiş birtakım davranışlarla buna ikna edilmelerine bile gerek yokmuş–, onların karşısında temel ön koşulu ve masalarına, yani Ucuzayiyenler masasına oturma hakkını daha baştan elde etmiş oluyormuş. Koller'e bakılırsa Ucuzayiyenler muhtemelen kendisinin de tıpkı onlar gibi Ucuzayiyen sayılması gerektiğini kendiliğinden hemen fark etmiş ve daha baştan ve önce sırf bundan ötürü ve muhtemelen ancak ikinci olarak sakatlığı nedeniyle ve dolayısıyla kendisi, yani Koller tarafından *sağlık sebebiyle* diye adlandırılan sebeple ona masalarında yer vermiş ve denilebilir ki onu aralarına almışlar. Fakat Koller'e bakılırsa, her ne kadar onun da kendileri gibi Ucuzayiyenler'den biri sayılması gerektiği, tıpkı kendileri gibi onun da esasen ucuza yiyen ve esasen ucuz yemeğe önem verenlerden biri olduğu –ki bu, bu insanların başkalarından daha az iyi yemek yedikleri değil, tam tersi anlamına geliyormuş– saptamasını anında yapmış olsalar da masalarına oturmasına ilk başta kesinlikle sadece deneme amaçlı izin vermişler. Ucuzayiyenler canı gönülden Ucuzayiyenler'dir, dedi Koller, doğuştan öyleymişler ve VAM'daki Ucuzayiyenler doğal olarak masalarında kendileri gibi bir Ucuzayiyen'den başkasına tahammül edemezlermiş. Masalarına oturur oturmaz sadece o gün değil, en azından uzun bir süre masalarında oturacağı hissine kapılmış, yine de böyle yıllarca masalarında oturacağını bilemezmiş. O gün Ucuzayiyenler masasında edindiği yer kendisi, yani Koller tarafından hemen daimi bir yer olarak görülmüş ve böyle daimi bir yer olarak anında sahiplenilmiş. Kuşkusuz, dedi Koller, daimi bir yerim olmuştu. Ucuzayiyenler'in ilk aşamada saptanabilen bir başka avantajı, ona, yani Koller'e daha baştan merhamet değil ilgi göstermeleriymiş, çünkü kendisi merhametten nefret edermiş, oysa ilginin geri çevrilecek bir yanı yokmuş. Ucuzayiyenler daha masalarına oturduğu anda içgüdüsel olarak ona bir görev vermişler ama kendisi bu görevin ne olduğunu bilmiyormuş. Koller'e bakılırsa, masalarında onun gibi birinden faydalanabilecekleri dört Ucuzayiyen'in de yüzünden okunuyormuş,

denilebilir ki kendisi onların masasına oturduğunda, masaya oturan en azından bir zenginlik ve hoş bir değişiklikmiş. Koller'e göre muhtemelen kendisi VAM'a tekrar giriş yaptığı anda onlar VAM varoluşlarının son noktasına gelmiş durumdaymışlar ve uzun zamandır masalarında bir yenilik, onları tazeleyecek bir şey bekliyorlarmış ve muhtemelen böyle bir şahsiyet, yani Koller gibi bir insan, dış görünüşü ve bu dış görünüşün son derece zor sakladığı fazlasıyla kişisel içsel durumu sebebiyle doğal olarak, nasıl olursa olsun, masaya bir yenilik getirmiş ve dolayısıyla gelişiyle onları memnun etmiş. Koller'i görür görmez büyük bir hevesle ona yer vermek üzere ayağa fırlamaları boşuna değilmiş ve koltuk değnekleri için gösterdikleri çaba doğal olarak tamamen nedensiz sayılmazmış ve davranışlarını yalnızca kendisinin sakatlığına ve takma bacakla yürümek zorunda olduğu gerçeğine, yani açıkça ortada olan çaresizliğine bağlamak yanlış olurmuş. Koller'e göre haftalardır olmasa da muhtemelen günlerdir kendilerini son derece memnun edecek birinin VAM'a girip hiç hesapta yokken masalarına oturmasını bekliyorlarmış, doğal olarak hoşlarına gidecek, onları kuşkusuz uzundur devam eden monotonluk ve uyuşukluktan kurtaracak bir VAM müşterisinin, dolayısıyla yaşıtları olan bir sakat ve üstüne üstlük kendileri gibi bir Ucuzayiyen onlara gayet uygun gelmiş olmalıymış. Kendisi, yani Koller, Ucuzayiyenler'in onun hakkında hiçbir şey bilmedikleri, bilemeyecekleri halde onu beklediklerini iddia ederken yanılmıyormuş, çoktandır ona hazırlanıyorlarmış, kendisi, yani Koller bunun saçma bir düşünce olduğuna inanmıyormuş, bunu fizyonomilerinde derhal saptamış. Böyle bakıldığında kendisinin Wilhelminen Hastanesi'nden taburcu edildiği gün masalarına oturması Ucuzayiyenler için de tesadüf olmamış. Ucuzayiyenler masasındaki boş yer yıllardır boş duruyormuş, çünkü Ucuzayiyenler bu yeri kapmaya yönelik her teşebbüsü, hangi taraftan gelirse gelsin, daima geri çevirmiş ve savuşturabilmişler ve VAM'da zamanla çok etkili hale gelen ayrıcalıklarını ve dolayısıyla iktidar araçlarını kullanarak, o yeri dört ya da beş yıl boyunca kendisi, yani Koller için boş tutmayı

başarmışlar, kendisinin uzun zaman inandığı ve şimdi bildiği üzere başka hiç kimse için değil, ve iddiasında daha da ileri giderek şunu söyleyebilirmiş ki Ucuzayiyenler bütün bu dört-beş yıl boyunca sadece onun, yani Koller'in VAM'a girmesini ve kendileri tarafından korunan boş yere oturmasını beklemişler ama tabii bu dört-beş yılda Koller'le alakalı bütün hadiseleri ve olayları ve dolayısıyla değişiklikleri de beklemek durumunda kalmışlar, ta ki kendisi de onlar da o masaya oturması gerçeği için yeterince olgunlaşana dek. Doğal olarak Ucuzayiyenler onun beşinci Ucuzayiyen olduğunu ilk bakışta anlamamışlar, onlarla boy ölçüşecek bir Ucuzayiyen olduğunu ancak zaman içinde kanıtlayabilmiş. Karşımda oturup Döbling Caddesi'ndeki VAM'a tekrar gidişini anlatmasını ya da kendi nitelemesiyle, bundan bahsetmesini sağlayacak netlikteki hafızası beni şaşırtmıştı, çünkü ne de olsa VAM'a bu tekrar gidişin üzerinden on altı yıldan fazla geçmişti, gerçi tam da tabir caizse fizyonomi çalışmaları sayesinde özel olarak keskinleşmiş bir hafıza yetisi vardı ve bilhassa zımnen bahsettiği şahıs ve şahsiyetlere dair tam da fizyonomiyle bağlantılı gerçekleri ve çok daha geniş çapta da tuhaflıkları, ayrıca bu insanların doğrudan ya da dolaylı ilişkilerini hatırlıyor olmalıydı. Ve benim burada giriştiğim teşebbüs de yine ancak onun buna dair hatıralarını hatırlamaktan, bahsettiklerinden bahsetmekten ibarettir. Son zamanlarda onunla çok vakit geçirmiştim ve bu son zamanlarda daha çok Ucuzayiyenler'den ve Ucuzayiyenler'in, büyük ilerleme kaydettiği –ne kadar büyük olduğunu söylememişti– Fizyonomi incelemesi için ne denli önemli olduğundan söz etmişti. Fakat bilhassa, Fizyonomi incelemesinin bir bölümünün tamamını ithaf etmeyi düşündüğü Ucuzayiyenler'den söz etmişti, bu da beni doğal olarak şahsen tanımadığım ve sadece bir kez, çok kısa gördüğüm Ucuzayiyenler üzerine yazmaya, Koller'in anlattıklarını kafamda bir kez daha netleştirmek, şu anda yeterince zamana ve bunu gerçekten rahatsız edilmeden yapma imkânına sahip olduğum için onun hatıralarını bir kez daha hatırlamak amacıyla bu denemeyi yapmaya teşvik etti. Bana söz konusu

olayı, yani kendisi ve Fizyonomi incelemesi için dönüm noktası sayılan o gün Wertheimstein Parkı'nda –gözlemlerine olan ilgim gittikçe arttığından, geçen yıl ben de ona bu parkta sık sık eşlik etmiştim– ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürümesini birçok kez büyük bir hevesle anlatmış, bunu da kendisi için her halükârda karakteristik sayılabilecek, felsefi değilse de felsefe yapar bir tarzda ve zaman içinde edindiği, onun için tipik denilebilecek, matematiksel bir titizlikle yapmıştı, öyle ki, yanımdayken bana daima son yıllarda matematiksel bir düşünce sistemini benimsemiş ve bu sistemde devamlı, gerçekten hiç durmadan, hangi bağlamda olursa olsun, her türlü nesnellik içinde pratik yapıyor gibi gelirdi, neredeyse her zaman, kafasından geçen her şeyin daima matematiksel olarak deşifre edilecek ve çözümlenecek bir şey olduğu izlenimine kapılırdım. Weller'in köpeğinin onu ısırmasıyla birlikte, o güne dek muhtemelen kendisinin de mecburi gördüğü kariyer çizgisinden kopması ve nispeten uzun bir zaman boyunca fiziksel hareketsizliğe mahkûm olması gerçeği onu adeta kendiliğinden ve gerçekten bütünüyle tutarlı bir biçimde gittikçe daha felsefi düşüncelere yöneltmişti, tabii önce bir felsefi kurgu döneminden geçmiş, bu da sakatlığının nihai olduğunu görmek zorunda kaldığı anda doğal olarak, daha kendisi kafasındaki olgu akışının bütün bağlantılarıyla bilincine varmadan, felsefeye ve ardından tutarlı bir biçimde felsefenin matematiksel çözümlemesine dönüşmüştü. Son zamanlarda ona Wertheimstein Parkı'nda her eşlik ettiğimde, ihtiyar dişbudağın ya da ihtiyar meşenin yanına gelir gelmez, söz konusu günde bir sebeple ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürümesi olayına dönmeden edemiyordu, sanki onun için bu kararın arkasından gelen her şeyin temelinde eninde sonunda bu olay vardı, ki sonradan olup biten her şeyi de bu karara dayandırdı, bana öyle geliyordu ki genel olarak düşünceleri, aniden ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürüme olayından *önce* ve bu olaydan *sonra* şeklinde ikiye ayrılıyordu, ki bunu kendisi de konuşmalarında tekrar tekrar ifade etmiş, bu da bana ilk zamanlar epey itici

gelmekle birlikte en sonunda ve nihayet beni hiçbir şekilde rahatsız etmemeye başlamış, çünkü bir anda onun açısından tamamen makul görünmüştü. Olaydan *önce*, demişti birçok kez ve benim hangi olaydan söz ettiğini bildiğimi varsaymıştı, şöyle şöyle bir ruh halindeyken, olaydan *sonra* şöyle şöyle bir ruh halindeymiş, bilhassa sık sık söylediğine göre, olaydan *önce* düşünceleri, olaydan *sonra* olduğundan çok farklıymış, ki gittikçe daha net gördüğüm, derinlemesine kavradığım ve kavramak zorunda kaldığım üzere, bu olay gerçekten de muhtemelen hayatının en önemli olayıydı. Bence kafasındaki bütün ipler, yani bütün bağlantılar, düşüncelerinin merkezine dönüşen Wertheimstein Parkı'nda birbirine temas etmiş ve Koller'in içindeki her şey bunun üzerine kurulmuştu. O olaydan sonra kendisi ne zaman nerede bulunursa bulunsun, Wertheimstein Parkı düşüncelerinin mutlak idare merkezi haline gelmişti. Bir keresinde bana, olaydan itibaren rüyalarının bile Wertheimstein Parkı olmadan düşünülemeyeceğinden ve bütün rüyaların en sonunda daima Wertheimstein Parkı'na dayandığından söz etmişti, bu durumdan birçok kez şüpheye düşmüş ama ne zaman böyle bir rüyanın peşinden gitme çabasını gösterse her seferinde, peşinden gittiği her mesele gibi bu meselenin de Wertheimstein Parkı'ndaki olaya dayandığı gerçeğine ulaşmış, öyle ki, her önemli meselenin peşinden gitmek ve onu itiraz kabul etmeyecek şekilde Wertheimstein Parkı'na dayandırmak zamanla onun için doğal bir şey haline gelmiş. Tabii bu muhtemelen delice ama daha da kuvvetle muhtemeldir ki düşüncelerini keskinleştiren süreç, yani düşünülecek her şeyi çözümleyip ilk önce Wertheimstein Parkı'na dayandırmak ve ancak bundan yola çıkarak netleştirmek, bilimsel çalışmalarına yaramış olmalıydı ve kendisi de yaptığı alıştırmanın faydasının bilincindeydi, çünkü düşüncelerinin bu yolla kaydettiği ilerlemeler, yani son yıllarda bu muhtemelen saçma yöntemle kaydettiği büyük ilerlemeler, sözlerinden de çok net anlaşılıyordu. Kendisiyle yapılan konuşmalar ve genel olarak edilen sohbetler böylelikle zaman içinde çok yüksek bir zorluk derecesine ulaşmış ama tam da bu

sayede bir o kadar da canlandırıcı hale gelmişti. İtiraf etmeli ki onunla doğrudan temasa geçen yabancılar ister istemez delilik derecesi yüksek biriyle karşı karşıya olduklarını düşünürlerdi ve bizzat ben de uzun zaman bu izlenimle yaşadım ama onunla ve düşünceleriyle yıllarca vakit geçirmek beni daha olumlu bir izlenime götürdü. Bir anda içimdeki kuşkudan utanmak zorunda kaldım. Zamanını tam olarak söyleyemeyeceğim belli bir noktada gözlerim açıldıktan sonra ben ona çıraklık etmek zorunda kaldım, çok uzun bir süre boyunca sandığım gibi o bana değil. *Olay* onu özgürleştirmiş, olaydan itibaren istediğini yapmayı, kendi deyimiyle *zihinsel başarılarına* güvenmeyi bilmişti. Uzun süre, onun kendisine çaresizliği içinde her bakımdan yardım eden ve kendisi için gerekli bir destek olan *benden* çok faydalandığına inanmıştım ama en sonunda, tam tersi bir ilişkinin söz konusu olduğunu fark ettim, çünkü gerçekte *o* benim için, benim onun için olduğumdan çok daha yararlıydı, en azından kendi nitelemesiyle *zihinsel yönden*. Fakat bu ilişkinin daha fazla ve daha ayrıntılı açıklamasına bu sayfalarda yer yok. Benim için onu, düşüncelerinde nasıl günden güne ve nesneden nesneye daha net ve daha zahmetsiz bir biçimde ilerleyebildiğini, tamamen ona özel yöntemiyle nasıl hiç durmadan, büyük bir içtenlik ve aynı zamanda umursamazlıkla kendi düşüncelerinden faydalanabildiğini gözlemlemek her zaman fazlasıyla ilgi çekiciydi. Bir de, bu tür bir sürecin tam da böyle doğa tarafından pek de şımartılmamış bir insan için mümkün olması. Hayran olduğum bir şey varsa o da, köpek ısırdıktan ve bacağı kesildikten sonra önündeki iki seçenekten –biri pes etmek, ötekiyse şanssızlığından mümkün olduğunca büyük bir zihinsel sermaye çıkarmak– ikincisini, yani zihinsel sermaye çıkarmayı seçmiş bu insanın zihinsel duruşudur. Doğa ve kendi şanssızlığı tarafından biçimi bozulduktan sonra pes eden birçok kişi tanırız ama şanssızlığı onu zafere, kendisinin de bir keresinde söylediği gibi, zihinsel zafere götüren pek az insan vardır. Yavaş yavaş Koller'de, zaman içinde daha ziyade ve en sonunda sadece düşünmeye olan ilginin saptanabileceği bir insanı inceleme

imkânı buldum. Bu tür bir insanla uzun süre vakit geçirmenin doğal olarak imkânsız olduğunu söylemeliyim. Bu tür bir insana yaklaşabilir ama onunla temas kurduğumuz anda itiliriz. Bu tür bir insan bize tahammül edemez ve bizi iter. Böylece, sadece düşünmekle meşgul ve hakikaten sadece düşüncelerinden yola çıkarak var olan bu insanların gitgide, düşüncelerini düşünecekleri, pekiştirecekleri ve düşünceleri dışındaki her şeyi göz ardı edecekleri, bunu da bu tutku tarafından bastırılana, boğulana ve yok edilene dek yapacakları bir mutlak inzivaya çekilmeleri gerçeği kendiliğinden açıklanmış olur. Bunun örneklerini biliyoruz. Koller böyle ölümcül bir süreci örnek olacak şekilde uyguladı. En sonunda içindeki her şey sadece düşünce ve tahammülsüzlük oldu. Ona yaklaştım ama o beni itti, ben ona sürekli yaklaştım, o beni sürekli itti. Fakat bundan bahsetmeyelim. Temelde en azından *o* olaydan, köpek ısırması olayından itibaren kendisine gereken yaşamsal malzemeyi sadece yararlı ve yararsız olarak ikiye ayırdı, kafası ve düşünceleri için yararlı, kafası ve düşünceleri için yararsız, yararlı olanın kafasına ve beynine girmesine izin verdi, yararsız olanın girmesine izin vermedi. O olaydan itibaren hayatın işleyişi konusunda başka hiçbir mekanizmayı değil, bu mekanizmayı esas aldı. Söylediğine bakılırsa, sakatlığı ona bu mekanizmanın devamlı, kesintisiz ve ömür boyu kullanımı için gereken meşruiyeti vermiş, doğa Weller'in köpeği kılığında onu köpek ısırması şanssızlığını kendi şansına ve yegâne zihinsel meselesine, aynı zamanda zihinsel evrenine ve dolayısıyla zihinsel zaferine çevirecek konuma getirmişti. Olaydan *önce*, onunla Lise Sokağı'ndaki aynı okula giderken beni hep itmiş, olaydan *sonra* ise ben onu iterken o beni hep çekmişti. O olaydan sonra onu kullanmama izin vermeye başladığını söyleyebilirim. Artık benimle paylaşmaya niyeti yoktu. Artık, yani kendisi için *asıl* olay olmadığını çok sonraları anlayacağı o olayın ardından, benim ne olaydan önce ne de sonra sahip olduğum bütün imkânlara, kendisine uygun bütün zihinsel imkânlara sahipti. Köpek ısırması o düşünceleri, yani o zamana dek kendisine kapalı olan kendi düşüncelerini

ona açmış, hem de sonuna kadar açmıştı. Ama artık bu düşüncelere doğal olarak tek başına sahip olmak ve onları sadece kendisi için en uç noktasına kadar geliştirmek istiyordu. Ve tam da (düşüncelerinin) bu en uç noktasında nihayet ve belirleyici bir anda, kendisi için o zamana kadarki en önemli olay, yani Weller'in köpeğinin sol bacağını ısırması da dahil olmak üzere bütün eski olayların dayandığı *asıl* olayla karşı karşıya kalmıştı, ki bu da, kendisi için gerçekten zihinsel açıdan *asıl* belirleyici an olan o anda ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürümekti. Ucuzayiyenler'e rastladığı o an, kendisi tarafından o andan itibaren sadece *hayatının amacı* değil aynı zamanda *hayatının eseri* olarak nitelenen Fizyonomi incelemesinin de odağına yaklaşmış ve daha sonra oraya oturmuştu. Ben kendim de bir VAM müdavimiydim ama hiçbir zaman tam bir Ucuzayiyen olmamıştım, çünkü hiçbir zaman esasen ucuza yememiştim, VAM'da da yememiştim ve kendimi Ucuzayiyen olarak adlandırmak için hiçbir gerekçem yoktu, ayrıca ben gidersem Herren Sokağı'ndaki VAM'a giderdim, hiçbir zaman Döbling Caddesi'ndeki VAM'a değil, çünkü Döbling Caddesi'ndeki VAM'a gitmek benim için daima fazla zahmetliydi, oysa Herren Sokağı'ndaki VAM'a sık sık kolayca ve dolayısıyla tamamen zahmetsizce giderdim, çünkü Koller'den farklı olarak ben on dokuzuncu bölgeden ziyade şehir merkezinde olurdum, o ise sakatlığından ötürü şehir merkezine neredeyse hiç gelmez ve neredeyse sırf on dokuzuncu bölgede bulunurdu, yine de bu, benim de tıpkı onun gibi kendimi on dokuzuncu bölgede evimde hissetmediğim anlamına gelmiyor, ikimiz de ömür boyu on dokuzuncu bölgede evimizdeydik, bana ne zaman sorulsa doğrudan doğruya ve kendiliğinden, on dokuzuncu bölgenin evim olduğu cevabını veririm, dünyanın herhangi bir yerinde evimdeysem orası benim için başka her yerden daha tanıdık olan on dokuzuncu bölgedir ve hakikaten on dokuzuncu bölgedeki her bilinmedik yeri bilirim, on dokuzuncu bölgedeki hemen her şey benim için tanıdıktır ve on dokuzuncu bölge daima en sevdiğim bölge olmuştur, Koller de her zaman başka hiçbir bölgenin de-

ğil, on dokuzuncu bölgenin en sevdiği bölge olduğunu iddia ederdi, hem de benden farklı olarak on dokuzuncu bölgeye benden çok daha sonra, Lise Sokağı'nda bulunan ve onunla tanıştığım liseye girince geldiği halde. Tam olarak söylemek gerekirse Koller'le lisede değil, kronik boğaz ağrım için yazılan bir ilacı almak üzere gittiğim, Hasenau Sokağı'ndaki eczanede tanışmıştım, yani lise yolunda ama sonuçta eczanede, Koller de ilaç almak üzere annesiyle benden hemen önce oraya girmişti, tabii Koller'in o zaman ne ilacı aldığını şimdi hatırlamıyorum ama sanırım sürekli tekrarlayan göz iltihabı için bir ilaçtı, onu tanıdığım yıllar boyunca hep böyle bir şikâyeti oldu. Onu gece gündüz meşgul eden ve doğal olarak zamanla gittikçe daha fazla yoran, gözlerini kronik olarak hasta eden, vaktiyle kendisinin bilimsel okuma olarak adlandırdığı uğraşın sebep olduğu göz iltihabı ta o zaman dikkatimi çekmişti, bu bilimsel okuma hatırladığım kadarıyla lise yıllarında doğabilimsel okuma denilen şeydi, bense aynı dönemde edebiyatla biraz meşgul olurken bilimsel okumayla neredeyse hiç ilgilenmiyor, daha baştan kendini bunlara kaptıran Koller'in aksine kitaplardan neredeyse nefret ediyor, ne kitabı olursa olsun, yazılı ve basılı her şeye karşı gittikçe yoğunlaşan ve en sonunda hastalıklı hale gelen bir nefret besliyordum, ayrıca Koller'in aksine, kendimi onun deyimiyle zihin dünyasına açmamış, tam tersine, onun deyimiyle zihin dünyasına karşı kendimi elimdeki bütün araçlarla savunmuştum, liseden, okulla bağlantılı her şeyden nefret ediyordum ve zar zor katlandığım lisenin bile bana ters geldiği yerde onun deyimiyle zihin dünyasına kendimi açmam iyice imkânsızdı. Anne babam beni Koller'in deyimiyle zihin dünyasına zorla sokmak istemişlerdi ama ben bir an bile onların isteğine uymamıştım, bu da onları zamanla bana cephe almaya itmiş ve ortaokula gittiğim bir yıl zarfında gerçekten sinirlendirmişti, oysa Koller'in anne babası Koller'e bu yönde en ufak bir baskı yapmak zorunda kalmadılar, çünkü Koller zaten ona verilen bütün araçları kullanarak kendi deyimiyle zihin dünyasına, yani yazı ve kitap dünyasına hücum etmişti. Onunla aramızdaki en

açık fark buydu, Koller sadece zihin dünyasına merak duymakla kalmayıp bu zihin dünyasına kayıtsız şartsız ve tutkuyla dalmıştı, bense gerçekten zihin dünyasından nefret etmiş ve kendimi uzun yıllar boyunca bu zihin dünyasına karşı savunmuştum, en azından liseye gittiğim müddetçe ve sonrasında da uzun bir süre boyunca. Koller kendiliğinden zihin dünyasını fethetmek istemişti, bense buna en ufak bir ilgi duymamıştım, zihin dünyası yönünde gösterilecek çabalar bana daima fazla hastalıklı ve doğama aykırı gelmişti, oysa bu çabalar Koller'e sadece çok uygun değil, aynı zamanda onun için varoluşsal bir ihtiyaçtı. Daha o zamanlar, lise döneminde, Koller'in içindeki her şey onun, yani Koller'in, benim daima nitelediğim gibi bu katıksız zihin insanının, günün birinde ve kelime anlamıyla bir gecede sırf bu zihin dünyasıyla var olması gerçeğine hazırlanmış olabilir mi diye düşünüyorum, geriye dönüp bakıldığında, doğru olduğu çoktan ortaya çıktığı için doğal olarak böyle bir sonuca varmak kolay. Gerçek şu ki Koller çok erken yaşta ve muhtemelen lise döneminden çok önce zihin istikametini seçmişti, benim içinse böyle bir durum söz konusu değildi. O daima bir zihin insanı ve göz hastasıydı, bense onun tarafından daima, birlikteliğimizin dönüm noktalarında sık sık ve tekrar tekrar sadece duygu ve eylem insanı şeklinde niteleniyordum, beni *sağlıklı*, kendisini ise çoğunlukla *hasta* şeklinde niteliyordu, sık sık da *zihin hastası* şeklinde, ama bunu, kendisine daima sıradan ve neticede anlaşılmaz gelen benim gibi insanlar karşısında bir meziyet sayıyordu, kendisi için kullandığı *zihin hastası* ifadesiyle gerçekten daima benim karşımda elinde (ve kafasında), zaman zaman bana acımasızca davranabilmesini sağlayan bir silah oldu. Daha lisede kendini bir zihin insanı, bir zihin hastası ve dolayısıyla benim karşımda kusursuz saydı. Kendisi gibi göz sorunuyla övünme şansı olmayan insanları hayatı boyunca küçümsedi ve gerçekten de geriye dönüp bakıldığında onun, yani Koller'in içindeki her şey öyle bir şekilde düzenlenmişti ki, göz sorununa ek olarak bir de en yüksek sakatlık seviyesine yükselmek *zorunda* kaldı ve günün birinde sol bacağını kaybet-

mesinin, üstelik de böylesine isabetli bir biçimde, zihin dünyasının –bir keresinde kendisinin de ifade ettiği üzere– en doğal ve aynı zamanda en karmaşık biçimde zirveye çıktığı Türkenschanz Parkı'nda Weller'in köpeği yüzünden kaybetmesinin gerçekten son derece doğal ve tutarlı olduğu sonradan ortaya çıktı. Küçük yaştan beri göz sorunu yaşaması ve daha sonra, yetişkinlikte bir de sakat olması gerçeği ona gerçekten çevresindeki kimsenin daha fazla görmezden gelemeyeceği, kendi nitelemesiyle daha yüksek bir zihinsel takdis ve zihinsel onur bahşetmişti. Sakat kaldığı andan itibaren çevresi onun aşağılamasıyla bastırılmış ve gerçekten sinmiş, bu aşağılamadan hiçbir şekilde kaçamamıştı. Kendi deyimiyle, *ömür boyu süren kutsal hastalıklardan* birini taşımayanları daima aşağılamış, onları daima en düşük kategoriye dahil etmişti ve onlarla ilişki kurmak, özellikle de zihinsel ilişki kurmak kendisi için küçültücü, kirli olmasa da en azından daima karakter zayıflatıcı bir şey olmuştu. Sağlıklı denilen insanlara acıyordu, çünkü onun kanaatine göre bu insanlar asla mutlak zihin körlüğü çukurundan çıkamazlardı ve ne olurlarsa olsunlar, ne yaparlarsa yapsınlar, ömür boyu bu bayağı zihin körlüğü içinde kalmaya mahkûmdular ve kendisi onları açıkça aşağılıyor, bu *zavallı, değersiz, zihne zarar yaratıkları* aşağılamaktan her seferinde zevk alıyor gibi görünüyordu, ki bunu bana bir keresinde gerçekten açıkça ifade de etmişti. Muhtemelen, demişti bana bir keresinde, Weller'in köpeği sayesinde varoluşumun tacını taktım, ben, demişti, söz konusu günde gerçekten Türkenschanz Parkı'ndaki taç takma törenime gidip cam sanayicisi Weller tarafından taçlandırıldım. *O 31 Ekim günü hayatımın taç takma töreni gerçekleşti*, demişti bana bir keresinde. Türkenschanz Parkı'nda Weller'in köpeği sayesinde varoluşunun taçlandırılmasından daha büyük bir ödül umamazmış. Böylesi sıradışı bir taçlandırılma pek az kişiye nasip olurmuş ama söylediğine bakılırsa, doğal olarak o anda kendisi bile böylesi bir ödülün tam büyüklüğünün bilincine varamamış, bunu anlamak için aradan belli bir zaman geçmesi gerekiyor ve ancak ondan sonra bu kadar alışılmadık bir biçimde

ödüllendirilen kişi gururlanıp şaşırıyormuş. Söylediğine göre bu zavallı insan, fazla aptal ve fazla sıradan ve üstüne bir de fazla kötücül, kısacası zihin insanından başka her şey oldukları için başındaki tacı görmeyen başkaları karşısında zafer kazanıyormuş. Bana şimdi öyle geliyor ki, Koller'in içindeki her şey bir hedefe doğru gelişmiş, bütün hayatı başka hiçbir şeye değil ideasına ve bilimine, önce ideaya ve sonra bilime, sadece bilime, doğabilimine, Fizyonomi incelemesine yönelmişti, en başta kendisi bile bunun, bu biricik ve gerçekten de başka her şeyi dışlayan irade gücünün bilincinde değildi. Daha baştan itibaren Koller'in doğası benimkinden farklıydı, benimkini bir kez olsun kabule yanaşmadı, çünkü böylesi bir –kendi deyimiyle– kepazelikten kaçınmak zorundaydı. Onun içindeki zihin doğası daha baştan itibaren zihin yolundan farklı bir yolu imkânsız kılmış, kendisi ise bunu çok daha sonra, bu zihin yolunda artık onun için dönüş olmadığında görmüştü. Onunla hiç hesapta yokken Hasenau Sokağı'ndaki eczanede tanışmış olmam bana da tesadüf gibi gelmiyor, o bunun, tesadüfün tam tersi bir durum, yani *varoluşlarımızın önceden tastamam hesaplanmış buluşma anı ve noktası* olduğuna inanıyordu ve birçok kez düşüncelerini, Hasenau Sokağı'ndaki eczanenin ilk temas noktamız olması gerçeğine bağlamış, kurgularını buna yöneltmek zorunda kalmıştı. Kendi yolunu ve kendi çıkış noktasını, geçmişte mümkün olduğunca gidip gelerek takip etmek ve aynı deneyi benim varoluşum üzerinde de yaparak, kendisinin ve benim varoluşumuzun tamamen matematiksel bir netlik ve tutarlılık içinde gelişmiş olduğunu bana ve kendine zaman zaman kanıtlamak onun için genellikle bir zevkti, bunu yaparken bana neticede daima sadece kendisininkinden farklı olarak pek az tatmin edici olan sonucumun kanıtını göstermek isterdi, ki bunu yaparken de, kendi gelişiminin zihinsel, benimkininse zihinselin tam tersi bir gelişim olduğunu vurgulamayı ihmal etmez ve pek tabii kendi zihinsel gelişimini fazlasıyla yüksek, onun bakış açısına göre benim zihinsel olmayan gelişimimi ise gerçekten çok yetersiz ve değersizleştirici bulur, bunu belli etmekten de kaçın-

mazdı. Varoluşumun bu şekilde değersizleştirilmesinden ancak zaman zaman onunla görüşmeyi keserek kurtulabiliyordum. Dolayısıyla buluşmalarımız arasında genellikle aylar, hatta bazen yıllar oluyordu. Bazen, gerçekten ve doğal olarak benden üstün olan Koller'in beni yok etmesine izin verecek bir doğam da gücüm de olmadığı hissine kapılıyordum. Onunla ilişkim daima çok ileri gitmişti ama asla pes etmeme neden olacak kadar ileri değil, oysa sık sık, benden pes etmemi ve kendisine tamamen teslim olmamı talep eder gibi bir görüntü sergilerdi. Dolayısıyla onunla kurulan ilişki aynı zamanda, ona yenilmeme ve onun tarafından yok edilmeme yolunda gösterilen sürekli bir çabaydı, çünkü böylelerinin bir insandan karakter olarak talep ettikleri tek şey, onlara kayıtsız şartsız yenilmesi, pes etmesi ve kendi yokoluşuna razı gelip bu yolla yok olmasıdır. Birçok kez kendimi ondan bütünüyle çekmeye, ondan ilelebet kopmaya karar verdim ama her seferinde birtakım *tuhaf, mantıklı durumlar* buna engel oldu ama bence bunlar neticede daima benim için değil, onun için, amacı doğrultusunda mantıklı durumlardı. Zaman zaman ve tekrar tekrar ondan korktum, daima haklı sebeplere dayanan ama bugün kendime tam olarak açıklayamadığım bir korkuydu bu. Onunla Hasenau Sokağı'ndaki eczanede ilk karşılaştığım an, hangi sebep ya da sebeplerle olursa olsun, beni onun ellerine teslim etmişti, bu çok önceden belliydi. Onun böyle kendisine tabi bir insana ihtiyacı vardı, dolayısıyla, bu irade gücü Koller kadar güçlü ve kayıtsız şartsız talep eden bir karakterden geldiği için sonuçta ben ve benim varoluşum da ister istemez, bütünüyle demek istemiyorum ama büyük ölçüde onunkine bağlanmış, hatta zincirlenmiştik. Gerçekten de bir araya gelmemize yönelik teşebbüs neredeyse hep benden gelmiş ve lisenin ilk gününde Koller onun yanına oturmaya yönelik isteğimi, bugün anlıyorum ki içgüdüsel bir biçimde düpedüz reddetmişti. Onun tarafından rencide edildikten sonra iki arkasındaki sıraya otururken, doğal olarak o sırada, bu meselede kabalık ettiği anda, bunun sebebi konusunda en ufak bir fikrim olamazdı ve beni geri çevirmiş olması gerçeğinin acısını uzun

süre, hatta yıllarca çekmiştim. Koller'i tanıdığım sürece daima onunla yüzeyselden daha yakın bir ilişki, daha derin bir samimiyet kurmak istemiştim ama onun yapısı, benim ona muhtemelen uygunsuz bir talep gibi gelmiş olan isteğimi yerine getirmeye uygun değildi, ben devamlı yaklaşma çabası gösterirken, onunla daha derin bir *zihinsel* ilişki kurma isteğimi karşısında sürekli açıkça belli ederken ve o, benim bütün bu çaba ve isteklerimin önüne geçmek için elinden gelen her şeyi yaparken, ikimiz arasındaki ilişki asla benim tarafımdan *arzulanan*, tabii ki koşullar ve yıllarca süren münasebetimiz doğrultusunda gerçekte olandan *daha derin* bir ilişkiye dönüşemezdi. Düşünme sürecine dahil olmama gönülsüzce ve deneyimlerine katılmama ancak *kendisine hiçbir şekilde zarar vermeyecek belli* bir noktaya kadar izin vermişti. Öte yandan lisedeki başka hiçbir arkadaşıyla ve bildiğim kadarıyla daha sonra da başka hiçbir insanla benimle kurduğundan daha yakın ve içten bir ilişki kurmadı, bunu hiçbir zaman açıkça dile getirmese de tekrar tekrar itiraf etmişti. Bildiğim kadarıyla anne babasının evine çok erken yabancılaşmıştı ve başkalarının doğal bir biçimde yaklaşabileceği bir insan değildi, bizzat kendisi hayatı boyunca bütün insan ilişkilerindeki ana engel olmuştu ve bu gerçekten yola çıkarak var oluyordu, aksi onu kaçınılmaz bir biçimde duygusal olarak zayıflatır ve en sonunda ister istemez yok ederdi. Kendi deyimiyle, bir *zihin* yolunda yürümeye doğuştan hazırdı ve bunun anlamı, tamamen yalnız yürümekten başka bir şey değildi. Ama kendisi, bu zorluk derecelerinin en yükseği için yaşamak ve var olmak üzere doğmuştu. Bir daha bundan daha büyük bir tutarlılık ve inat örneği görmedim. Hayatı boyunca, çuvallayanlardan başkasının olmadığı bir dünyada kaldığı izlenimiyle yaşamış olmalı, onlar zihnin yüksek sayılacak daha ilk zorluk derecesinde çuvallarlar, çünkü ya doğuştan böyle bir zihin yolu ve dolayısıyla böyle bir yaşamsal ve varoluşsal zorluk derecesi için uygun değildirler, ya da böyle bir zihin yoluyla ve dolayısıyla böyle bir yaşamsal ve varoluşsal zorlukla karşı karşıya kalacaklarını hiç hesaba katmamışlardır. Bu bakımdan ve ilgili bağlan-

tıları çok iyi bildiği için Koller haklı olarak kendi zihin yolunda ilerledi, o yolu yürüdü, hem de başka hiç kimsenin göstermediği bir sebatla yürüdü. Tabii ki çevresi ömür boyu süren, ona yönelik bir suçlamadan ibaretti ama söz konusu çevre onu bu bakımdan asla ilgilendirmemiş, dolayısıyla bu suçlama da onu asla ilgilendirmemişti, hayatı boyunca sadece kendine karşı sorumluluk duymuş, kendiyle ilgili olarak, hayatı boyunca en yüksek tabir caizse sorumluluk bilincini taşımış, bunu her gün ve gerçekten hiç durmadan, bütün davranış ve sözleriyle kanıtlamıştı. Böyle bir insanın her an kendi ve başkaları için tahammül edilemezliğin en uç noktasına gitmesi şaşırtıcı değil. Yıllar boyunca tek münasebeti Ucuzayiyenler'leydi ama Ucuzayiyenler de onunla ilişkilerinde doğal olarak onun kendilerine koyduğu, kendisinin ve dolayısıyla biliminin ve dolayısıyla doğabiliminin ve dolayısıyla aslında Fizyonomi incelemesinin iyiliği için tam da hiçbir şekilde rahatsız edilmeden yalnız kalmak istediği yere koyduğu sınırdan daha yakına gelememişlerdi ve ayrıca Koller için Ucuzayiyenler, onlarla irtibatı sürdüğü müddetçe sadece düşünceleri ve dolayısıyla bilimi ve son olarak yıllar boyunca, kendi bile bilincinde değilken, düşünsel ve bilimsel *amaçları* için bir malzemeden başka bir şey olmamışlardı, zamanla onun bütün ilgisini üzerlerinde toplayan *bilimsel bir malzemeden* başka bir şey değildiler, ki bu malzemeyi Wertheimstein Parkı'nda *birdenbire* ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye yürüdüğü anda, ondan sonraki her şeyin gerçekten ona dayandığı asıl olayı anında açıkça görmüştü. Başka her şeyden ziyade bilimine dair (kafasındaki) umutsuzluk yüzünden tam da yürümeye devam etmek yerine durduğu noktada, ihtiyar meşeye (ihtiyar dişbudağa değil) giden yolda Ucuzayiyenler imdadına yetişmiş, çalışmasını ve dolayısıyla bizzat onu kurtarmışlardı. Ama Ucuzayiyenler'in asıl önemini olaydan önce doğal olarak fark edemezdi, onun için yalnızca çoktan ayrıldığı, varoluşunu başka hiçbir şeye değil ona bağladığı bilim uğruna yıllardır inatla ayrı durduğu insanlara doğru gündelik bir kaçış olmuşlardı. Yıllar boyunca insan namına bir tek Ucuzayiyenler'e

tahammül etmişti, başka hiçbir insana değil, ben de son zamanlarda ondan uzak duruyordum ve sadece lokantalarımıza, o Döbling Caddesi'ndeki VAM'a ve ben Nußdorf Sokağı'ndaki Auge Gottes'e* giderken yolda, neredeyse her zaman yollarımızın kesiştiği aynı noktada karşılaşıyorduk. Karşılaşınca da durup sohbet ediyorduk ama bu doğal olarak sadece fizyonomiyi konu alan, bir önceki karşılaşmamızda onun tarafından, yani Koller tarafından kesildiği yerden yine onun tarafından, yani Koller tarafından devam ettirilip ilerletilen bir sohbet oluyordu. Bir süre Fizyonomi incelemesi üzerine konuşuyor ve sonra, tabii ki sadece onun konuşması ve benim susmamdan oluşan sohbeti birden, her zamanki gibi kaba bir biçimde, benimle ilgilenmeden yarıda kesiyordu. Sonra da arkasını dönüp gidiyordu. Veda etme zahmetine bile girmiyordu. Ondan bu şekilde kötü muamele görmeye alışmıştım. Tabii ki onunla karşılaşmaktan korktuğum ve kendimi onunla karşılaşacak kadar güçlü hissetmediğim için bilinçli bir biçimde ondan kaçtığını zamanlar da olmuştu. Daima ona verebileceğimden fazlasını talep ediyordu, aynı şekilde başka herkesten de, ama zaten onlardan zamanla vazgeçmiş ya da onlar onu yüzüstü bırakmışlardı. Oysa ben ondan tamamen kopmayı bir an olsun düşünmemiştim, muhtemelen bunu yapamazdım da, çünkü onu anlıyordum, çünkü bana bütün o çekilmezliği ve katlanılmazlığıyla da yakındı. Son sekiz gündür *o* bana yaklaşmış gibiydi ve birlikte birçok kez Auge Gottes'e gitmiştik ama ben Auge Gottes'te yemek yerken o tabii ki sadece bir bardak bira içiyordu, çünkü öncesinde VAM'da yemek yemiş oluyordu, ben her seferinde içkisini ısmarlamak istiyordum ama o hiçbir zaman ödememe izin vermiyordu. Burada, Auge Gottes'te bana Fizyonomi incelemesinin ana bölümü olan Ucuzayiyenler'i anlatmıştı. Sırtını duvara vererek oturmak ve daima kendiliğinden bütün mekânı görebilecek şekilde sırtını duvara vererek oturmak onun için bir alışkanlık ve doğal bir durum haline gelmişti, sonuçta her zamanki gibi oturur konuma zar zor gelebildiği mekânda hiçbir şeyin

---

* Tanrı'nın Gözü (ç. n.)

gözünden kaçmayacağı böyle bir yerden başkasına kesinlikle tahammül edemezdi, o nedenle doğal olarak Auge Gottes'te de onun gözünden hiçbir şey kaçmayacak şekilde oturmuştuk, ki bu hiç de kolay olmamıştı, çünkü Auge Gottes de daima tıklım tıklım doluydu. Belli ki birdenbire, Ucuzayiyenler'i anlatmak üzere benimle Auge Gottes'te buluşmak istemişti, çünkü Auge Gottes'teki bu buluşmaları ayarlayan kendisiydi. Ucuzayiyenler benim de ilgimi çektiği için bu buluşmalara hiçbir itirazım olmamıştı ve Koller'in Ucuzayiyenler'i anlatma tarzı bir anda, onda eskiden hayran olduğum o büyüleyici tarz olmuştu. Görünüşe bakılırsa şimdi birden yine onu başka her şeyden fazla cezbeden bir konu bulmuş, söz konusu günde ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürümesi sayesinde gerçekten bir anda *kendi* konusunu bulmuştu, bu da Ucuzayiyenler'di ve tabii şimdi onlar hakkında konuştukça konuşuyordu, çünkü bir keresinde kendisinin de söylediği üzere, sırf bu konuda düşünmek *ve* susmak muhtemelen onu çok geçmeden delirtirdi ve dinleyici olarak benden memnundu. Yalnız kalabilmek için etrafında insanlara ihtiyacı vardı, tıpkı benim gibi, ve nasıl ki VAM onun açısından yalnız kalmak için daima idealse, Auge Gottes de benim için öyleydi, yalnız kalabilmek için en ideal kafelerden daha ideal ve Auge Gottes'e muhtemelen daima, onun Döbling Caddesi'ndeki VAM'a gittiği sebeple gidiyordum. Auge Gottes benim için uzun süre onsuz var olamayacağım bir mekândı, tıpkı Koller'in VAM'ı olmadan var olamayacağı gibi, durum şuydu ki Koller son tahlilde Auge Gottes'i tıpkı benim Döbling Caddesi'ndeki VAM'ı aşağıladığım gibi aşağılıyordu, Auge Gottes'e gitmeye asla ikna olmuyordu, ben de onun VAM'ına gitmeye asla ikna olmuyordum, çünkü Auge Gottes'i benim için hayati derecede önemli kılan hiçbir şeyi orada asla bulamıyordum, o da aynı şekilde kendisi için VAM'ında deyim yerindeyse gündelik esaslardan olan hiçbir şeyi Auge Gottes'te asla bulamıyordu. Bir keresinde gerçekten de, yüksek derecede VAM insanı olduğunu söylemişti, ben de aynı yüksek derecede Auge Gottes insanıydım ve şurası belliydi ki kendisi, VAM insanları

dediklerini Auge Gottes insanları dediklerinden çok daha üstün buluyordu. Fakat ilişkimizin bu son haftasında bu düşüncelerin hiçbir önemi kalmamıştı. Koller sadece direnmeden değil, aynı zamanda dikkat çekecek kadar büyük bir zevkle Auge Gottes'e gitmiş, beni de her seferinde kendisini Auge Gottes'e götürmeye teşvik etmişti. Muhtemelen benimle Auge Gottes'e gitmesini mümkün kılan bu kendini aşma hali bir anda hoşuna gitmeye başlamıştı, öyle görünüyordu. Elbette sebebi hemen ortaya çıktı: VAM'da Ucuzayiyenler'ini anlatabileceği hiç kimse yoktu, çünkü Ucuzayiyenler'e *Ucuzayiyenler*'i anlatmak gerçekten de ona son derece saçma gelmişti ve gerçekten de mümkün olmazdı, dolayısıyla, bu hayati amaca uygun hiç kimse olmadığı için aklına ben gelmiştim ve bu da onu, bana Ucuzayiyenler'i anlatmak için benimle Auge Gottes'e gelme konusunda kendini aşma pratiği yapmaya itmişti, başka seçeneği yoktu, çünkü şu anda Ucuzayiyenler'i anlatacağı bir insandan vazgeçemeyeceğini anlamıştı ve ben temelde onun Ucuzayiyenler hakkında anlatacakları için ideal insan ve dinleyici olduğumdan, neticede bunun için başka hiç kimse söz konusu olamaz, başka hiç kimse bu anlatılanları dinlemeye gönüllü olmaz, başka hiç kimse deneyine katılmayı kabul etmezdi. Uzun yıllar boyunca Auge Gottes'e karşı koruyup beslediği ve beni incitmek amacıyla daima açıkça belli ettiği antipati göz önünde bulundurulursa, kendini aşma derecesinin yüksekliği kolayca anlaşılır. Çünkü yıllarca ben onu benimle Auge Gottes'e gelmeye teşvik ve davet etmiştim, o ise reddetmiş ve reddederken daima hemen arkasından benimle dalga geçmişti. Auge Gottes'ten daima nefret etmiş ve Auge Gottes'e duyduğu nefrete daima Auge Gottes'e giden insanları da dahil etmişti, bunun tutarlı bir sonucu olarak benden de nefret etmişti, hem de VAM'ını sevdiği yoğunlukta. Fakat şimdi, dünyadaki her şeyden daha iğrenç bulduğu için hayatı boyunca asla ve hiçbir koşulda kapısından içeri adım atmayacağını bir keresinde bizzat söylediği Auge Gottes'e gitmek için kendini aşmak zorunda kalmış ve günün birinde Auge Gottes'in kapısından içeri adım atma teklifi benden değil, ondan gelmiş-

ti, bu isteğini dile getirdiğinde yanlış duyduğumu sandım. Auge Gottes'teki insanlar tabii ki onu tanımışlardı, çünkü hakkında çok şey bilmeseler de hepsinin aşina olduğu bir şahsiyetti, çünkü kendisi bütün dokuzuncu bölgedeki en dikkat çekici şahsiyetlerden biriydi, gündüzleri dokuzuncu bölgede oradan oraya giden ve bütün dikkati üzerlerinde toplayan üç dört dikkat çekici sakattan biri, denilebilir ki dokuzuncu bölgede sakatlıkları ve koltuk değneklerini tutuşlarıyla herkes tarafından ta uzaktan tanınan üç dört sıradışı şöhretten biri, bununla birlikte kuşkusuz Koller hepsinin en dikkat çekicisiydi. Dolayısıyla onunla ilk içeri girişimizde Auge Gottes'teki herkes hemen dönüp ona bakmıştı, onu tanıdıkları, onun Auge Gottes insanı değil VAM insanı olduğunu çok iyi bildikleri belliydi, üstelik VAM insanı Koller'in Auge Gottes'e girmesine ve gerçekten de Auge Gottes'te oturması gerçeğine çok şaşırmışlardı. Buna hiçbir zaman ihtimal vermemişlerdi. Doğal olarak bu ani sıradışılığın sebebi konusunda en ufak bir fikirleri olamazdı. Garson ona karşı daha önce hiç görmediğim kadar nazikti ve hatta Koller'in koltuk değneklerini duvara asmıştı, onları duvara *dayarsa* hemen tekrar düşeceklerini gayet iyi biliyordu, Koller'in sandalyesini büyük bir özenle itmiş ve önüne temiz bir örtü sermişti –ki bu o güne kadar Auge Gottes'te asla olmamıştı–, oysa garson Koller'in yemek söylemeyip sadece bir şey içeceğini, daha Koller Auge Gottes'e girerken biliyordu. Koller Auge Gottes'te yemek siparişi vermediği müddetçe VAM insanı olarak Auge Gottes'te küçük düşmüş sayılmazdı. Aynı şekilde, sipariş ettiği bir bardak biranın parasını benim ödememe izin verseydi bunu da ister istemez küçük düşme olarak görecekti, birasının parasını kendi ödeyeceğini daha oturur oturmaz beyan etmişti, hakkında hiçbir zaman herhangi bir olumlu fikir ileri sürmediği Auge Gottes'e ancak bu şartla gelmişti. Tabii ki Auge Gottes'in kapısından içeri adım atarken son derece temkinliydi. Tam otururken, az önce de söylediğim gibi, garson sandalyesini iterken, masanın oynadığını saptamış ve uzunca bir süre ayıplarcasına ama yine de belli etmeden masayı sallayıp durmuştu, öyle ki

garson Koller'in sandalyesini ittikten sonra masanın altına bir bardakaltlığı sıkıştırmak zorunda kalmıştı, garson bu amaçla eğilmek zorunda kalmıştı, hem de Koller tarafından hiç durmadan sallanan masa sonunda kımıldamaz hale gelene dek eğilmek zorunda kalmıştı, belli ki Ucuzayiyenler'i anlatmaya başlamadan önce Auge Gottes'te yavaş yavaş bir dizi az ya da çok ağır kusur saptayıp bunları ortaya koymak Koller'e keyif vermişti, açılışı garsonun dikkatini oynayan masaya çekerek yapmıştı ama garson tekrar ayağa kalkar kalkmaz bu kez de ona Auge Gottes'in duvarında asılı olan, hepsi yamuk asılı olan resimleri göstermişti, söylediğine bakılırsa kendisi, yani Koller tabii ki garsonun şimdi bütün bu yamuk asılı resimleri, dağ köylerinin ve bu dağ köylerindeki çiftçilerin tasvirlerini şu anda, yani Koller oradayken düzeltmesini istemiyormuş, onun, yani Koller'in kesinlikle böyle bir isteği yokmuş ama bu duvarda yamuk asılı resimler uzun vadede –gerçekten *uzun vadede* demişti– onun, yani Koller'in sinirine dokunurmuş, hayatı boyunca yamuk asılı resimlerden nefret etmiş ve yamuk asılı resimlerin olduğu yerlerden uzak durmuş, ardından, garson gittikten sonra bana gerçekten iki insan kategorisi olduğunu söylemişti, biri yamuk asılı resimler gördüğünde hiçbir şey hissetmez, öteki bundan ötürü umutsuzluğa kapılırmış ve iki kategoriden hangisine, duvarda yamuk asılı resimleri hiç umursamayanlara mı yoksa duvarda yamuk asılı resimler gerçeği yüzünden zamanla çıldıranlara mı dahil oldukları insanların yüzlerinden derhal okunurmuş, kendisi, yani Koller ikinci kategoriye dahilmiş ama tabii özellikle Auge Gottes'te garsonun resimleri düzeltmesini istemeye hakkı yokmuş. Sonra Auge Gottes'in pis havasından da şikâyet etti, bu pis hava Auge Gottes'i niteleyecek şekilde, kendi VAM'ındaki fevkalade temiz havadan tamamen farklıymış, söylediğine bakılırsa Auge Gottes insanları bulundukları yeri hiç havalandırmazken VAM insanları sürekli havalandırıyorlarmış ama bu zihin düşmanı kötü hava Auge Gottes insanlarına gayet uygun, bu zihin düşmanı oksijen eksikliği Auge Gottes insanları için tipikmiş. Dediğine göre, böyle pis bir havada düşünceler daha

başlangıç evresinde boğulur, hiçbir şekilde gelişemezmiş, ilkel insansa bunun farkına varmaz ve Auge Gottes'te kendini rahat hissedermiş, çünkü Auge Gottes atmosferinin zihin düşmanlığı aklının ucundan geçmezmiş. Kendisinin, yani Koller'in burada, yani Auge Gottes'te düşünce geliştirebilmesi için kendini var gücüyle toplaması gerekiyormuş ama sırf sürekli Auge Gottes'te oturmalarının da kanıtladığı üzere Auge Gottes'te hüküm süren gerçek durumun asla bilincinde olmayan Auge Gottes insanlarının aksine kendisi Auge Gottes'teki gerçek durumun tamamen bilincinde olduğu için neticede bu açıdan zorluk yaşamıyormuş. Söylediğine bakılırsa Auge Gottes'e benim hatırıma girmiş. Ben bunun üzerine ister istemez onun uzun zaman boyunca, yıllarca her şeyi daima sadece kendi hatırına yaptığını düşünmüştüm, dolayısıyla, iddiasının aksine, şimdi de sadece kendi hatırına benimle Auge Gottes'e girmiş ve gerçekten de bir anda, sanki benim onu değil onun beni Auge Gottes'e gelmeye teşvik ettiğini unutmuş gibi davranmaya başlamıştı ama doğal olarak bunu unutmuş olduğuna da inanmazdım, çünkü doğal olarak bunu unutmamıştı. Bir kez onunla temas eden her şey derhal amacının boyunduruğuna giriyordu, bunu aralıksız bilmek benim için tabii ki bir avantaj olmuştu. Sadece tek bir yudum bira içmiş ve arkasına yaslanıp takma bacağını uzatarak hızla konusuna, yani Fizyonomi incelemesine, doğal olarak şimdi sadece sırf Ucuzayiyenler meselesine dalmıştı. Şimdi onu izlerken –önce tek kelime etmeden, içine kapanıp son derece gergin bir biçimde arkasına yaslanarak, az sonra gelecek ayrıntılı açıklamalarını takip etmeye layık ve aynı zamanda ehil olup olmadığımı, ayrıca bana şimdiye dek hayatının konusu, yani fizyonomi bağlamında anlattıklarını, kırk yaşını geçmiş ve tam olarak söylemek gerekirse, dünyadan çoktan elini eteğini çekerek kendine özgü düşüncelerine kapanmış bir adamın, geri kalan şeylerin gerçekten hiçbir anlamı yokken kendisi için her şey anlamına gelen hayatının konusu bağlamında anlattıklarını gerçekten ve hakikaten kavrayıp kavramadığımı anlamaya çalışıyordu– ister istemez, annesinin elini tutmuş, kronik göz iltihabı için ilaç

almak üzere Lise Sokağı'ndaki eczaneye girişinin üzerinden çok da zaman geçmemiş olduğunu düşündüm. O zamanın oğlan çocuğu, dışında ve içinde, doğanın genç bir insana vermesi gereken bütün meziyetlere sahipti ve genel bir bakışla bana genç, gerçekten güzel ve mutlu insanın en mükemmel örneği gibi görünmüş ve bu da beni derhal, son derece tuhaf ve bir o kadar da kati bir biçimde çekmişti. Meziyetlerimin tamamen bilincinde olsam da ben kendimi doğa tarafından çok daha az korunan ve çok daha az mutlu biri olarak görüyordum. Koller'deki doğuştan mutlu, içindeki her şeyin en doğal şekilde tanzim edildiği ve hiçbir şeyin geleceğin en güzel ön koşulu olmadığı insanı hemen kıskanmıştım. Benim elimde (ve kafamda) sahip olabileceğim bütün kozlar bulunuyor ama Koller'de bütün bu kozlara ek olarak daha fazlası ve istenebilecek her şey var gibi görünüyordu. Bu insanı daha ilk dakikadan itibaren kıskandım, bunu tabii ki fark etmiş olmalıydı. Lisede, diye düşünürdüm sık sık, o birinci olmasaydı kuşkusuz ben olurdum, dolayısıyla onu tanıdığım sürece hep ikinci olmak zorunda kaldım. Tabii ki onu geçmeyi denediğim bir dönem olmuştu ama bu daha baştan anlamsız denemeden çok geçmeden nihai olarak vazgeçmiş, hayatıma girdiği andan itibaren ikinci olacağım gerçeğini kabullenmiştim. Ona rastlamasaydım, yani o zamanlar, lisenin ilk gününde eczaneye girmeseydim, bugün düşündüğüm gibi, muhtemelen hayatım boyunca daima birinci olacaktım, dolayısıyla Hasenau Sokağı'ndaki eczaneye tam da Koller'in de girdiği anda girmem durumu yüzünden bu şansı ilelebet kaybetmiştim. Benim açımdan bakıldığında onun varlığının tek amacı beni zayıflatmak olabilirdi, öte yandan o, benim mevcudiyetim gerçeği sayesinde gittikçe yükselebilmiş ve benim aracılığımla, ayrıca bu sürecin bilincine çok erken varacak konumda olduğu için, büyük bir doğallık, acımasızlık ve bugün gördüğüm üzere, kararlılıkla, beni zayıflattığı ölçüde güçlenebilmişti. İkimizin arasındaki daha baştan itibaren sadece bir etkileşimdi, o bundan en yüksek derecede faydalanırken ben onun tarafından aynı oranda zayıflatılıyor, hatta eziliyordum. O sıra-

da Auge Gottes'te benim dikkatimden, verileni alma yetimden emin olduğu –ki bunun için keskin zekâsıyla bana attığı tek bir bakış yeterliydi– nadir anlarda, onun karşısındaki durumumu, o nadir anlarda lisenin başından bugüne dek geçen bütün o yıllar boyunca süren durumumu, tıpkı eskiden olduğu gibi onun karşısında tam aynı şekilde oturup bütün o acımasızlığına, her zamanki gibi beni bilimsel amacı uğruna suiistimal etme çabasına teslim oluşumu anlamış ve ilişkimizi resmeden bütün bu önemli ve belirleyici sahnelerin yaşanmasına izin vermiştim. Otuz yıl önceki genç insanı doğanın niçin, yani nasıl bir sebepten ötürü şimdi Auge Gottes'te benim için olduğu insan haline getirdiğini, yani güzel, her ilişkide çekici, kıskanılmaya değer birinden neden tamamen itici bir sakat ve bir zihin insanı yarattığını şimdi, Auge Gottes'te sormayı gerekli görmemiştim. Şu anda görünüşü ne kadar sefil ve aynı zamanda itici olsa da, şurası çok açıktı ki *onun* istediği olmuştu. Şimdi zaferini daha da fazla ve muhtemelen kendisinin de bilincinde olduğu üzere, bileğinin hakkıyla kutlayabilirdi. Weller'in köpeğinin bacağını ısırıp onu doğrudan sakat bıraktığı andan çok önce kendini kapatıp etrafından soyutlamış, Weller'in köpeğinin onu ısırması gerçeği sadece, düşünceleri uğruna inzivaya çekilme ve soyutlanma yönündeki şahsi kararını güçlendirmişti. Kendinden memnun, hem de kayıtsız şartsız memnun verdiği bu kararın, yani daha o zamanlar kendini başka her şeyden fazla fiyonomik düşüncelere bütünüyle adama kararının gözle görülür bir dış göstergesini yaratmak isteğiyle böyle kendisini gerçekten sakat bırakan bir sakatlığa gönüllü olduğunu, abartırsak, zihni uğruna vücudunu deforme ve akabinde az çok yok ettiğini iddia etmek de saçma bir düşünce değil, çünkü gerçekten ve her bakımdan kendi eseri olduğu onda, yani Koller'de öteki bütün insanlardan daha belirgindir. Deformasyonu ve sakatlığı ve bu deformasyonun ve sakatlığın son derece doğal bir sonucu olan itici dış görünüşü muhtemelen en güçlü iktidar aracıydı, bunu daima, her yerde kullandı, hatta gerçekten gayrı meşru ve alçakça olacağı yerlerde bile kullanmaktan asla utanmadı. Şunu

bile söyleyecek kadar ileri gidebilirim ki, Türkenschanz Parkı'nda Weller'in köpeğini irade gücüyle kendine çekti ve muhtemelen Weller'in köpeği tarafından gerçekten ısırılmanın sonuçlarını daha Weller'in köpeği onun üzerine saldırmadan hesaba kattı, çünkü, kendisinin de tekrar tekrar söylediği gibi, böyle bir tesadüf ihtimal dışı olduğu için, Weller'in köpeğinin ısırması olayı daha gerçekleşmeden önce Koller'in tasarımındaki yerini almış olmalı. Sonuçta o, yani Koller bir keresinde, doğruyu söylemek gerekirse Weller'in köpeğinin ısırmasının Koller'in eseri olduğunu söylemişti ve bu açıklamanın ciddiyetinden kuşku duyacak değilim. Cam sanayicisi Weller uzlaşmak istemiş ama Koller doğal olarak dava açmış, yine doğal olarak davayı kazanmıştı, üstelik kendisi, yani Koller açısından tamamen ve en küçük ayrıntısına kadar. Kendisi, yani Koller birçok kez buna işaret etmişti, hem de gururla. Weller'in ona ödemek zorunda kaldığı iki yüz bini Koller, değeri gerçekten hiçbir zaman düşmeyecek şekilde bankaya yatırmış ve tabii bu para, kendi deyimiyle, onun ana güvencesi olmuştu ama bu iki yüz bine hiçbir zaman el sürmemişti. Fakat bütün bunları hesaba kattığımda ister istemez, neticede acınası bir insan, *başka her şeyin yanı sıra* acınası bir insan olduğunu düşünüyorum. Kendi eseri olduğu kadar, onu eğitenlerin, anne babasının da eseriydi ama aslında onları hiçbir zaman anne baba olarak görmemiş, anne babasından bahsetmeyi daima reddetmiş, asla anne ya da baba dememişti, oysa tabii ki annesi annesi, babası da babasıydı. Anne baba kavramını hor görüyor, aileyle ilintili her şeyden doğal olarak nefret ediyor ve *köken* kelimesinden gerçekten tiksiniyordu. Bir ailenin içine girmek onun için daima imkânsız olmuş, onu tanıdığım müddetçe asla böyle bir şey yapmamıştı. Her türlü tabir caizse bağlılık duygusunu başka her şeyden fazla hor görüyordu. Kitle onu her yönden ürkütüyordu. Yalnız kovboy daha lisede kendini soyutlamış ve hiçbir topluluğa kaptırmamıştı. Okul gezisi denilen gezilere daima gönülsüzce katılmış, bütün lise boyunca, hatırladığım kadarıyla ancak asgari düzeyde topluluk içine girmişti, çünkü, kendisinin de sık sık söylediği üze-

re, bu onun doğasına ve bilhassa kafasına tamamen tersti. Enerjisinin yüksek oranını lise ve onun tahrip mekanizmasına, her bireyin doğasını hedef alarak sırf her bireyin doğasını bozmak, tahrip etmek ve devamında yok etmek amacıyla kurulmuş olan okula karşı kendini savunmak için kullanmak durumunda kalmıştı. Öğretmenleri ve profesörleri daima sadece, her yıl zekâ insanlığının yüzde doksanını yok eden bu doğa bozma, tahrip etme ve yok etme mekanizmasının bir uzantısı olarak nitelerdi. Ona göre, her kim erken yaşta enerjisinin büyük bölümünü sırf bu kitle çılgınlığına direnmek için kullanmazsa, kaçınılmaz bir biçimde ahmaklığın pençesine düşermiş. Ama hayatta kalabilmek için kitle olarak tarihle kitle olarak şimdiki zamanın daima aynı anda hakkından gelmek gerekiyormuş, ki pek az insan bunu başarırmış. Açık konuşmak gerekirse, daima her şey bireye karşıymış ve birey süreç içinde daima her şeyle tek başına mücadele etmek zorundaymış, ki bu süreç de doğal olarak daima ancak ölümcül bir süreç olabilirmiş. Hayat ya da varoluş, kendini her anlamda her şeyden kurtararak geleceğe atma yolunda sergilenen bitmek bilmez ve gerçekten aralıksız, umutsuz bir çabadan başka bir şey değilmiş, ki gelecek de yine o aynı, bitmeyen, ölümcül sürece kapı açıyormuş. Kitle, bırakın düşünmeyi, düşünceyi bile reddeder, çünkü aksi takdirde göz açıp kapayana dek yok olurmuş, dolayısıyla temelde, hiçbir şeye değil bir tek düşünmeye karşı olan, bütünüyle düşünce yoksunu bir kitleyle uğraşıyormuşuz. Doğduğunda anne babadan ve bu anne babaya *yapışmış* olan bütün insanlıktan kendini koparması gerekmiş, yavaş yavaş ama tutarlı bir biçimde ve en sonunda ebediyen, ki kendi kafası karşısında ölümüne utanmak zorunda kalmasın. O sırada, Auge Gottes'te karşısında otururken, onun tarafından gözlemlenip gerçekten, gayet iyi bildiğim üzere, analiz edilirken, birkaç saniyelik bir zamanda gelişimini takip etmeyi başarmış ve bu gelişimin mantığının zalimliğinden dehşete kapılmıştım. O ise aynı esnada benim konumumun bilincine varmış ve *benim* hangi yönde geliştiğimi net bir biçimde kavramıştı ama bu konuda burada söylenecek bir şey yok.

Onun dünyadan ve dolayısıyla ilk etapta toplumdan kaçtığı, onu reddettiği ölçüde ben o dünyanın ve o toplumun içine çekilmiştim, beni zihin zayıflığından, aslında bir yandan da karaktersizlikten ötürü o dünyaya ve o topluma teslim olmakla ve onun tarafından zapt edilmekle, en sonunda yutulmakla ve bir keresinde ifade ettiği üzere, en aşağılık şekilde yok edilmekle suçluyordu, uzun süre onun varlığına maruz kalmış ve bu suçlamadan daha fazla kaçamamıştım. Sırf bu mesleği (banka memurluğu) ve genel olarak herhangi bir mesleği seçmiş olmamı bile asla affetmedi ama bir keresinde, nasıl ki kendi gelişimi önceden belli ve *kendi içinde mantıklıysa*, tam ters yönde olsa bile benim gelişimimin de öyle olduğunu söylemişti. Öte yandan bir keresinde bu konuda konuşmuştu, hem de çok ayrıntılı bir biçimde ve bana öyle gelmişti ki karşımda adeta, kendisinin benim gelişimim için çok zayıf olmasından bir inceleme konusu çıkarıyordu, ki ben de daima benim onun gelişimi için fazla zayıf olduğumu düşünürdüm. Kitleyle mücadelesi daha doğduğu anda başlamış, bense doğduğum anda kendimi kitleye satmışım. Söylediğine göre, insanların yüzde doksan dokuzu doğdukları anda kendilerini kitleye satarlarmış. Oysa zihin insanı ne olursa olsun doğduğu anda kitleyle mücadeleye başlamalıymış, kitleye karşı koymak, onunla baş etmek, sırf bu bile bir zihin insanı olduğunun kanıtıymış. Her kim bu kitleye teslim olursa ve bu belli bir noktada gerçekleşirse, bir zihin insanı olarak pes etmiş olurmuş ve artık zihin insanı sayılmazmış. Ancak zihin insanının doğal olarak daima kitleyi ve dolayısıyla kaçınılmaz bir biçimde, dokunaklı bir ifadeyle, bütün insanlığı karşısına aldığı aşikârmış. Fakat aynı şekilde, pek az kişinin kitleye ve insanlığa karşı mücadele ettiği de aşikârmış ve bu pek az kişiden çoğu da daha baştan çuvallıyormuş. Ama sırf kitleye karşı mücadeleye girmek bile muazzam bir şey ve en azından bir süreliğine zihin insanı olmanın kanıtıymış. Neticede herkes çuvallıyormuş, ömür boyu kitleyle savaşan ve dolayısıyla ahmaklıkla savaşanlar bile, söylediğine bakılırsa kitle günün birinde bu birkaç kişiyi de yutuyor ve gerekirse onların heykelini

dikip evlerinin duvarlarına mermer levhalar gömerek onları kendine mal ediyormuş. Hepsi, onunla savaşanlar ve dolayısıyla ahmaklıkla savaşanlar bile neticede kitlenin içinden çıkmaymış ve tekrar bu kitle tarafından yutulmaları hem mantıklı hem de doğalmış. Ancak kendisi, yani Koller, kitleden çıkıp kitleye dönen yolda, kendisine uygun zihinsel durumda ömür boyu dolanmaktan başka bir şey talep etmiyormuş. Anne baba denilen kişilerin onun üzerinde hiçbir zaman herhangi bir hakkı olmamış, hatta ona bakıp büyütmenin yarattığı suçluluk duygusundan ömür boyu kaçmış ve böylelikle çifte ebeveyn suçu işlemişler, ilki onu yapmış, ikincisi de onun deyimiyle bu doğal suçu inkâr etmiş olmakmış. Söylediğine bakılırsa, onu yapma deneyinde başarılı olmuşlar ama şimdi kendisi, kendi gelişimiyle onları rezil rüsva ederek ve her zaman, hayatı boyunca sürekli yargılayarak, onu en doğal olsa da aynı zamanda en alçakça deneye malzeme etmiş olmalarının intikamını alıyormuş. Kendi gelişimi üzerinde hak sahibi olduğu için kitleye karşı olma hakkına da sahipmiş, iş o noktaya gelirse her şeye karşı olma hakkına sahipmiş ve kendisi için iş devamlı, hiç durmadan o noktaya geliyor, başka hiçbir şeyden var olamıyormuş. Anne babasının işledikleri suç ona, tam da kendisine uygun bir varoluş yaratma imkânı tanımış ve gerçekten de kendisine uygun varoluşu yaratmış. Ayrıca kimseye karşı sorumluluğu yokmuş ve daima sadece kendi kurallarına uymuş, başka kurallara değil. Onun gibi bir insan doğal olarak *her türlü* çatışmaya girermiş ama bu son derece doğal ve tutarlıymış. Bir keresinde söylediğine göre, *kendi kendinin müptelasıymış*, bundan çıkaracağı sonuçlar varmış ve her ne kadar sürekli ve gerçekten aralıksız bir biçimde bundan sonuçlar çıkarsa da, sonuçta daima kendisi olarak kalıyormuş falan filan. Söylediğine bakılırsa, nasıl ki ben hiçbir zaman bir başkası olamazsam, doğal olarak kendisi de hiçbir zaman bir başkası olamazmış, çünkü hikâyeyi biliyormuşuz. Ve gerçekten de, ben birçok kez bir başkası olmak isterken o hiçbir zaman bir başkası olmak istememişti. Ben birçok kez o olmak istemiştim ama o hiçbir zaman ben olmak istememişti.

Düşünüyorum da, o, ömür boyu kendisi olarak kalmıştı, tıpkı benim ben olarak kaldığım gibi ama benim kadar mantıklı olsa da daima daha tutarlı bir biçimde. Gerçekten hiçbir zaman güvensizliğinin kurbanı olmamıştı, bense birçok kez güvensizliğimin kurbanı olmuştum. Şimdi, Auge Gottes'te onun karşısında otururken, neden onun yüzünden doğal olarak hep ikinci olmak zorunda kaldığımı bir kez daha anlamıştım. Mağlup olan, kendi asıl hayat amacından pek de uzak olmayanın karşısında oturuyordu. Beni bu ani Auge Gottes Lokantası ziyaretine teşvik etmek için söylediği ve kendisi için her şeyden önemli olan, az çok felsefi bir meseleye giriş töreninden bahsettiği cümle hâlâ kulağımda, bunu söylemek için sağ koltuk değneğini havaya kaldırarak beni sokağın karşı tarafından kendi yanına çağırmış, ben de her zamanki gibi derhal onun sözünü dinlemiş, sokağı geçip yanına gelme ve kendisiyle birlikte Auge Gottes'e gitme emrine, şimdi tekrar düşünüyorum da, otomatik bir biçimde uymuştum, uzun yıllar süren beraberliğimiz boyunca her seferinde, hangisi olursa olsun, onun emirlerine karşı çıkmaya niyetlenmiş ama her seferinde, hem de anında emirlerine uymuştum, başka şansım olmamıştı, emirleri yerine getirilecekti, onun emir gücünden kaçamıyordum. Bana *fizyonomi üzerine yazdığı metnin odak noktasını* açıklayacakmış, bu metni yeterince uzun süre kendine saklamış, artık kendini tutamayacağı an gelip çatmış ve tam da Fizyonomi incelemesinin ana bölümünü anlatmak amacıyla beni ziyaret etmek isterken, ben karşısına çıkmışım, o sırada tam da beni düşünüyormuş, şimdi ve bir anda yanında bitmem doğal olarak tesadüf değilmiş, bütün bu mesele onun için o kadar önemliymiş ki, bir keresinde hayatı boyunca asla Auge Gottes'e adım atmayacağına yemin ettiği halde benimle Auge Gottes'e gitmeye bile karar verebilirmiş, Ucuzayiyenler onun için daha önemliymiş. Gerçekten de o sırada, her zamankinden daha geç bir saatte Auge Gottes'e gidiyordum ve dolayısıyla kendime haklı olarak şunu söyleyebilirdim ki, *o benimle* Auge Gottes'e gidiyordu, *ben onunla* değil, o ise tabii ki benim onunla Auge Gottes'e gittiğimi düşünüyordu, halbuki bu konu-

ya açıklık getirmiş ve o sırada zaten Auge Gottes'e gitmekte olduğumu söylemiştim, sadece Paradis Sokağı'ndan tanıdığım ama onun tanımadığı bir tüccar beni yolumdan alıkoymuştu, yoksa Auge Gottes'e çoktan varmış olurdum, Koller'in bana kendisi için böylesine önemli olan bir felsefi açıklamayı yaptığı zaman zarfında benim de öğle yemeğimi yemem onun için uygun mudur diye sormuştum, o da bunu kabul etmişti, daha önce asla, diye düşünmüştüm, benimle yemek sırasında felsefi bir sohbete girmesi yolundaki böylesine yakışıksız bir talebi kabul etmezdi ama muhtemelen başka seçeneği yoktu, razı olmak zorunda kalmıştı ve böylece ikimiz daha fazla tartışmadan ve bana öyle görünüyor ki, onun ölçütlerine göre fazla hızlıca, Billroth Sokağı'nı inerek Auge Gottes'e girmiştik. Auge Gottes'ten içeri girerken, kendisinin Auge Gottes'e girmesi gerçeğinin unutulmaz bir *bayağılık* olduğunu ama buna Fizyonomi incelemesi uğruna katlandığını birçok kez söylemişti. Dediğine bakılırsa, şu anda benimle birlikte Auge Gottes'e *girmesi* gerçeğinden, artık Auge Gottes'le *barıştığı* sonucunu çıkarmamalıymışım, Auge Gottes konusundaki fikri değişmemiş ama koşullar, yani benim aniden ortaya çıkışım, o sırada Auge Gottes'e gitmekte olduğum ve kendisinin de bana anlatacaklarını daha fazla erteleyecek durumda olmadığı gerçeği onu Auge Gottes'e gelmeye zorlamış, sırf Auge Gottes'e gelmeyi düşünmek bile onun için doğal olarak kendini aşmanın doruk noktası, gerçekten Auge Gottes'ten içeri girmek, Auge Gottes'te et ve sebze tıkınan, *haklı olarak* aşağıladığı bütün o ahmak, zihin düşmanı Auge Gottes insanlarının arasında oturmak bir kendini inkâr eylemiymiş. Fakat kendisi tam da şu anda bana Ucuzayiyenler'i anlatma noktasına gelmiş, tam şu anda, bir an sonra bile olmazmış, ve gerçekten de, kendisi için her saniye olmasa bile her dakika kıymetli olduğundan beni Auge Gottes'e *alelacele sokmuş*, hatta sağ koltuk değneğiyle sırtımdan itmişti, Auge Gottes'in kapısından içeri girerken, fazla yavaş girdiğimiz için bu arada kendi anlatma isteğinin yoğunluğunu kısmen kaybetmesinden korkmuştu. Tabii ki Auge Gottes'teki insanlar bize yer vermiş-

lerdi, bir sakat ortaya çıktı mı daima yer verilir ve Koller'in ortaya çıkışı Auge Gottes'teki herkeste ona her bakımdan ters bir etki yaratmış, bu da doğal olarak ona da bana da yer verilmesi anlamına gelmişti ve kendiliğinden ortaya çıkan bir durumdu. Bana tam da Auge Gottes'te Ucuzayiyenler'i anlatmak ona ister istemez, kendi nitelemesiyle, kutsala saygısızlık gibi gelmişti. Fakat daha sonra, yani Auge Gottes'te değilken, bana Ucuzayiyenler'i anlatma ve açıklama imkânı kalmayacaktı. Oturduktan sonraki ilk saniyelerde doğal olarak herhangi bir şey söyleyecek durumda değildi, çünkü Billroth Sokağı'ndan geçip Nußdorf Sokağı'ndan aşağı inerek Auge Gottes'e uzanan yol, takma bacağına rağmen mukayese kabul etmeyecek kadar hızlı bir yürüyüş sergilemiş olan onu ister istemez bitkin düşürmüştü ve benim şimdi onu o bitkinlik içinde gözlemlemem belli ki canını sıkıyordu, çünkü kendisi doğal olarak böyle bir gözleme tahammül edemeyen bir insandı ve ben de onu bitkinliği içinde gözlemlemekten sakınmamış, aksine, bu gözlemi ona dair düşüncelerim için kullanmıştım. Adeta kendiliğinden, doğal olarak şimdi onun, bu VAM insanının yanında, Auge Gottes'te, en ucuz yemek olmayan yemeğimi sipariş etmemin ardından kendini toplamış ve onun benim kişiliğime yönelik gözlemi büyük bir hızla benim onun kişiliğine yönelik gözlemimden daha yoğun hale gelmiş, gerçek ilişkimiz bu şekilde yeniden kurulmuştu. Tabir caizse, arkadan gelecek konuşmasına giriş olarak şimdi yine başından geçen olaydan, bütün Viyana parklarının en güzeli, en önemlisi olan Wertheimstein Parkı'nda alışık olduğundan farklı bir biçimde bir anda ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürümesi ve böylece düşünceleri için tipik bir biçimde Ucuzayiyenler'le karşılaşması, aniden felsefi meselesinin odağına rastlaması gerçeğinden bahsediyordu. Ben bu anlatacakları için tek ve en uygun insan ve doğal olarak aynı zamanda karaktermişim. Biliyormuşum ya, ortak okul ve eğitim yıllarından başka birkaç kişiyle daha görüşüyormuş ama onların hiçbiri buna uygun değilmiş. Kendi ifadesinin aksine, bahsettiği okul ve eğitim arkadaşlarıyla son

yıllarda hiçbir ilişkisi kalmadığını tabii ki biliyordum, çünkü uzun zamandır, hatta aslında yıllardır hiçbir insanla ilişkisi kalmamıştı, Döbling Caddesi'ndeki VAM'da her gün bir araya geldiği Ucuzayiyenler hariç, ki Ucuzayiyenler de neticede onun için bir düşünce malzemesi ve dolayısıyla felsefe malzemesiydiler ve bu bakımdan eşiti olamazlardı. Söylediğine bakılırsa, bugüne dek hiç kimseye bana açıldığı kadar açılmamış, bu da bana onun gözünde çok büyük bir değerim olduğunu düşündürmeliymiş. Ve kendisi için de yepyeni bir şey olan Ucuzayiyenler konusunda şimdiye dek hiç kimseye açılmamış. Yıllardır Ucuzayiyenler'le beraberim, hem de başka hiçbir insanla olmadığını kadar yoğun ve gerçekten başka hiçbir şeyle olmadığım kadar düzenli bir biçimde, demişti, ve bu Ucuzayiyenler, benim için hiçbir zaman az çok sevimli, az çok can sıkıcı ya da çekici ya da çekici olmayan, gündelik yemek arkadaşlarından fazlası anlamına gelmediğini düşündüğüm bu Ucuzayiyenler bir anda zihinsel çalışmamın *en önemli unsuruna* dönüştü. Kendisini en çok şaşırtan şey, yıllardır Ucuzayiyenler'in gerçek değerini fark edememiş olmasıydı, çünkü birlikte oldukları yıllar boyunca onların genel vasatlıklarına ve tabir caizse (kendisi için) zihinsel değersizliklerine inanmıştı. Ama tam da onların bu vasatlıkları, önemsizlikleri ve tabir caizse zihinsel değersizlikleri kendisini çekmişti. Onları son derece sıradan, kendisi için gerçekten önemsiz, değersiz ve vasat görmeseydi de başka türlü görseydi, şu anda kendisi için taşıdıkları anlam ve öneme doğal olarak asla kavuşamazlardı. Ucuzayiyenler'e rastlamasının tesadüf olmadığını bu noktada bir kez daha belirtmeden edememişti. Fakat anlatmaya başlamadan önce Ucuzayiyenler'i tek tek tanıtmak istiyordu, böylece Einzig ve Goldschmidt, Grill ve Weninger isimlerini ilk kez telaffuz etmiş, öncesinde ise Ucuzayiyenler'den herhangi birini, belki de *şahsen tanıyıp tanımadığını* sormuş, ben de tanımadığımı söylemiştim. Dediğine bakılırsa, Ucuzayiyenler'den birini ya da ötekini tanıyor olabilirmişim ama bu pek de olası değilmiş, çünkü Ucuzayiyenler, kendisinin kelimesi kelimesine söylediği üzere, *en silik olanlar-*

mış. Ucuzayiyenler'den hiçbirini tanımıyor olmam doğal olarak onun için ileriki açıklamaları açısından, Ucuzayiyenler'den herhangi birini tanıyor olmamdan daha iyi bir ön koşuldu, ki aslında tanıyor olmam, Ucuzayiyenler'in benim her yerden daha iyi bildiğim on dokuzuncu bölgeden olmaları ve üstüne üstlük on dokuzuncu bölge civarında oturmaları sebebiyle bile doğrudan doğruya mümkündü, Ucuzayiyenler'den hiçbirini tanımıyor olmam beni bile şaşırtmıştı, çünkü bana daima on dokuzuncu bölgedeki çoğu insanı tanıyorum gibi gelirdi, şahsen değilse de, tabir caizse ve hep söylendiği gibi, sima olarak. Ayrıca on dokuzuncu bölgede benden daha dikkatli dolaşan birini tanımam. En sevdiğim bölgeyi yıllar boyunca büyük bir dikkatle keşfettim, sokaklarını, caddelerini, meydanlarını, parklarını, insanlarını. Dünyada daha iyi bildiğim bir yer yoktur. Kendimi dünyada evimde hissettiğim tek bir yer varsa, orası daima sadece on dokuzuncu bölge oldu. Burada büyümüştüm, buraya aittim. Yalnız tabii beni daima onu ilgilendirenden farklı şeyler ilgilendirmişti, ayrıca daima ondan farklı bir şey görmüştüm, zaten o da buna inanmak zorundaydı ki, böylelikle yalnızca yüzeyde olanı gördüğümü iddia edebilsin. Gerçi onun doğal olarak bana kıyasla her şeyin içine daha bir derinlemesine nüfuz ettiğini inkâr edemem, daima benden farklı ön koşulları ve hedefleri olmuştu, benim ilgi alanlarımın sınırları daha dardı, benim hedeflerim hiçbir zaman o kadar uzun vadeli değildi. Ayrıca bilimsel bir yol değil, onun daima söylediği üzere, normal, ortalama bir yol seçmiştim, o ise daha baştan tabir caizse sıradışı bir yola yazgılıydı. Varoluşu daima çok daha tehlikeliydi, baktığı uçurumlar kuşkusuz daima daha derin olmuştu, var olduğu yükseklik daima çok daha yüksek, çoğu zaman kesinlikle baş döndürücüydü, benimse o yükseklik için her türlü ön koşulum eksikti. Şu anda Auge Gottes'te onun karşısında otururken de bu gerçeklerden kaçamamış, kaçmak da istememiştim, onun yanındayken bu gerçekler benim için ilişkimizin aralıksız mevcut ve en belirgin işaretleri olmuştu. Bana doğa tarafından çekilen çizgiyi o daima basit bir çizgi, kendisinin kendisine, doğaya ve neticede

kendi doğasına çektiği çizgiyi ise, bir keresinde bizzat söylediği üzere, karmaşık bir çizgi olarak nitelemişti. Söylediğine bakılırsa, kalıtsal olsun olmasın, zihinsel sermayesi daha baştan benimkinden büyükmüş ve bu zihinsel sermayeyi zaman içinde kendisine uygun şekilde yükseltmeyi başarmış, bunu da sürekli sadece bu zihinsel sermayeyi büyütme üzerinde çalışarak, zihinsel sermayeyi büyütme sanatını yavaş yavaş öğrenerek ve en sonunda bu sanatta mükemmelleşerek yapmış, gerçekten de bir keresinde karşımda, her türlü tabir caizse zihinsel düşüşü ve dolayısıyla zihinsel bunalım dönemini önlemek için, (kafasının) bütün olası noktalarına zihinsel sermaye yatırımı yaptığını, istem dışı bir zihinsel yoksunluğu önlemek için neticede gerçekten çok erken yaşta her şeyi yaptığını, bu iyi bir yatırım olan zihinsel sermayeyi ne zaman istese dönüp kullanabileceğini ve dolayısıyla zihinsel olarak tamamen bağımsız olduğunu belirtmişti. Çoğu insanın zihinsel sermayesini çok erken yaşta tüketmesi, birden ve aniden elinde bir hiç kalması ve hayatının geri kalanını kendisi tarafından asgari zihinsel varoluş diye adlandırılan şeyle sürünerek geçirmesi gerçeği ona daima dehşet verici gelmiş. Nasıl ki tüccarlar para yatırımı yapıyorlarsa, zihin insanlarının da düşünce yatırımı yapmaları gerekiyormuş ve tıpkı tüccarın işlerin gidişatını takip etmesi gibi, zihin insanı da düşünmenin gidişatını takip etmeliymiş, Koller'e bakılırsa, tüccar hisse senedi borsasını takip edermiş, zihin insanı ise düşünce borsasını. Düşünür bu bakımdan tüccar gibi hareket etmeliymiş ve tabii ne kadar becerikli olursa o kadar iyiymiş, ayrıca ne tüccarın ne de düşünürün kendi davranış biçimlerinden utanmaları gerekirmiş. Ancak bilindiği üzere tek tük birinci sınıf tüccar olduğu gibi, tek tük birinci sınıf düşünür varmış. Kendisine gelince, kimden gelirse gelsin, tavsiyelere kesinlikle uymamayı, tam da uzak durması öğütlenen, sakınması konusunda ikaz edildiği şeyi yapmayı çok erken yaşta bir alışkanlık, hatta kural haline getirmiş ve tavsiyelere uymayarak doğru şekilde hareket ettiği, çoğu kez epey sonradan da olsa daima ortaya çıkmış, üstelik sadece genel olarak değil, bilhassa her tür-

lü zihinsel açıdan. Zihin insanı, hiçbir tavsiyeye uymamayı ya da en azından daima kendisine tavsiye edilenin tam tersini yapmayı varoluşunun ön koşulu ve temel ilkesi haline getirmek zorundaymış. Kendisi için en önemlisi, daha baştan itibaren inatçılığını geliştirmek, daima daha da fazla geliştirmekmiş, bu da ilk başta anne babaya ve çevreye kafa tutmak, en sonunda ise herkese tamamen kafa tutmak anlamına geliyormuş, zihin insanı doğal olarak bundan çekinmemeliymiş. Her birey doğal olarak hiç durmadan kolaya kaçmanın cazibesine kapılırken ve herkes her seferinde ve hiç durmadan kolaya kaçarken, kendisi daha en başından itibaren asla kolaya kaçmamış ya da en azından daima, asla kolaya kaçmama çabasını göstermiş. Daha çocukken, ilk başta muhtemelen tamamen bilinçsiz bir biçimde, kendisi için mümkün olan en yüksek zorluk seviyesinde yaşamayı kafaya koymuş, bugüne kadar da buna bir kez olsun boş vermemiş. Bir çocuk önce anne babası, ardından öğretmenleri tarafından sürekli dolambaçlı ve gerçekten bazen de sapa yollara sürüklenir, sürekli ve hiç durmadan hedefinden alıkonulur, pes etmeye itilirmiş ama kendisi daha baştan bu eğilime direnmeyi ve neticede uzaklaşmayı başarmış, en sonunda o değil, erkenden ve muhtemelen, kendi deyimiyle, ölümcül bir yara alarak ellerini onun üzerinden çeken anne babası ve öğretmenleri pes etmek zorunda kalmışlar. Önce anne babaya karşı bir mücadelenin, sonra da öğretmenlere karşı bir mücadelenin sürdürülmesi ve kazanılması, üstelik en büyük acımasızlıkla sürdürülmesi ve kazanılması gerekiyormuş, tabii genç insan anne baba ve öğretmenler tarafından pes etmeye zorlanmak, bunun sonucunda da tahrip ve yok edilmek istemiyorsa. Toplum –*insan toplumunu* kastediyordu– genç insanları dolambaçlı yollara itecek, onları tahrip ve yok edecek şekilde kurulmuş ve çevremize baktığımızda gerçekten de neredeyse sırf böyle dolambaçlı yollara itilmiş, tahrip ve yok edilmiş genç insanlar görürmüşüz. Pek az insan gerçekten anne babasına karşı mücadeleye girişir, bu mücadeleyi sonuna kadar götürür, kazanır, öğretmenleriyle mücadele eder, kazanır, toplumla mücadele eder, kazanır

ve böylelikle bir zihin insanı olarak her şeyi kazanırmış. Zihin insanı daha baştan itibaren anne babaya, öğretmenlere, topluma ve genel olarak her şeye karşı olmayı iyi becerirmiş, bunun sebebi de ilk önce bu anne babadan, öğretmenlerden ve toplumdan tamamen kurtulmak, sonra da onları zaman içinde gerçekten, keskin ve hoşgörüsüz bir biçimde gözlemleyebilmek ve yargılayabilmekmiş, bu da neticede onun göreviymiş, başka bir görevi yokmuş, kendi rızası olmaksızın, hatta aslında istemediği halde bunun için oradaymış. Zihin insanının başka bir savunması yokmuş. Ahvalin, yani şu anda Auge Gottes'te hüküm süren koşulların ayrıntılı bir değerlendirmesini yaptıktan sonra, bu arada benim şahsımı, yani ruh halimi yine kapsamlı bir sınava tabi tutmayı da ihmal etmeden, Ucuzayiyenler hakkında konuşmaya başlamıştı. Koller'in dediğine göre, Ucuzayiyenler'in yıllardır süren VAM ziyaretleri, esasen ve mantıken dört Ucuzayiyen'in fizyonomisine de damgasını vurmuş, dördünde de başka her şeyden önce kendisinin, yani Koller'in deyimiyle, VAM fizyonomisi varmış, yani ilk etapta bu VAM fizyolojisi ve ancak ikinci etapta tamamen kişisel, doğuştan gelen, VAM'dan bağımsız olarak hayatları boyunca yüzlerinde gelişen, *kendi* tarihlerinin ve bütün dünya ve doğa tarihinin hiç durmadan ve gerçekten aralıksız olarak yüzlerinde *yarattığı* fizyonomi. Fakat gitgide VAM fizyonomileri ön plana çıkmış, kendilerine özgü, kişisel fizyonomileri ise eşzamanlı olarak arka plana çekilmiş, şimdi anlatmak istedikleri bilhassa bu saptamaya dayanıyormuş, Ucuzayiyenler'i onun için Fizyonomi incelemesinin odağı ve Ucuzayiyenler'i onun amaçları için eşi benzeri olmayan, *ideal* bir örnek haline getiren şey bilhassa bu saptamaymış. Tabii ki benimle birlikte Wertheimstein Parkı'na gidip Ucuzayiyenler'i bana *orada* da açıklayabilirmiş ama o zaman, anlatacakları için gereken yoğunluk muhtemelen daha Wertheimstein Parkı yolunda kaybolup gidermiş, benim de bildiğim üzere, hiçbir şey Ucuzayiyenler gibi karmaşık bir bilimsel konu kadar kırılgan değilmiş, böyle bir konuyu insanın değil başkası, kendisi için bile uzun bir süre kafada tutması çok büyük bir zorlukmuş, o

nedenle doğal olarak benden, kendisiyle Auge Gottes'e gelmemi *rica etmeye* karar vermek zorunda kalmış, gerçekten de, üstelik sadece bir değil birkaç kez Auge Gottes'e gelmemi *rica etmek* demiş, benim de bildiğim üzere, bana Ucuzayiyenler'i açıklamak için kendi açısından yakışıksız bir ifade kullanmak durumunda kalmıştı, çünkü Wertheimstein Parkı'na gitseydik Auge Gottes'e kıyasla yolumuz en az iki kat uzardı, aslında ikimizin de iyi bildiği ve sevdiği Casino Zögernitz'e gitmeyi de bir an için aklından geçirmiş ama korkmuştu, özellikle ben yıllardır her gün Casino Zögernitz'e gider, daima bir fincan kahve ve günlük gazetelerle az çok mutlu, Zögernitz müdavimleri dediğim ve eskiden de şimdi de tıpkı VAM insanları ve Auge Gottes insanları gibi başlı başına bir insan grubu olan topluluğun içinde otururdum, harikulade bahçesi ve bu bahçedeki daima temiz Viyana ormanı havasının yanı sıra, on dokuzuncu bölgedeki bütün öteki mekânlardakinden daima daha fazla avantaja sahip olduğum Zögernitz'e gitme önerisi Koller'den gelmişti ama o, yani Koller daha sonra birden, Zögernitz'te kendisi için son zamanlarda en iğrenç insanlar olan o insanlarla, yani kendi deyimiyle *eski Zögernitz insanlarıyla* karşılaşma korkusuna kapılmıştı, bu insanlar yıllardır her gün Zögernitz'te oturuyorlardı ve zamanla Koller için Auge Gottes insanlarından bile daha iğrenç bir insan kategorisi haline gelmişlerdi, kendisinin de birçok kez ifade ettiği üzere, önce politik görüşleri, sonra buna ek olarak bir de inatla sürdürdüğü ve söylediğine bakılırsa Zögernitz insanlarının onun yüzüne karşı daima *delice bir iptila* şeklinde nitelemeye alışık oldukları doğabilimsel çalışması yüzünden, yıllardır Zögernitz insanlarına en büyük nefreti besliyordu, ona göre son üç dört yıldır kendisine yönelik kötücül bir antipatinin yol açtığı, aralıksız bir nefret, kendisi buna aralıksız bir zihinsel nefret diyordu, çünkü tekrar tekrar söylediğine bakılırsa, onun varoluşunu, yani gerçekten ömür boyu garantili, üstelik her ay tabir caizse geçim masraflarını tastamam karşılayan ve dolayısıyla değeri daima sabit kalan bir geliri olması gerçeğini ve ayrıca bu gelirin dolaylı olarak değil doğrudan

cam sanayicisi Weller kaynaklı bir gelir olması gerçeğini kıskanıyorlarmış, hatta ona göre Zögernitz insanları kendisinin Weller'in köpeği tarafından ısırılmasını kıskanacak kadar ileri gitmişler, çünkü, sözümona her an yüzüne vurdukları üzere, onlar hayatları boyunca ağır iş yapmak zorunda kalmışlar ve şimdi, ileri yaşta da ağır iş yapıyorlarmış, yani bugüne dek ekmeklerini öyle ya da böyle ağır iş –bu da ne demekse– yaparak kazanmışlar, oysa kendisi, denilebilir ki Weller'in köpeğinin ısırması tesadüfü sayesinde ekmeğini kazanmak için herhangi bir iş yapmaktan kurtulmuş ve denilebilir ki, söz konusu günde Wertheimstein Parkı'na değil Türkenschanz Parkı'na giderek adeta dört ayak üstüne düşmüş ve deliliğinin peşinden gidebilmiş, hem de rahatça. Benim de bildiğim gibi, geçmiş yıllarda onunla epey iyi ilişkileri olan Zögernitz insanları belli bir noktadan sonra ona cephe almış, bir anda onun her şeyini eleştirmeye başlamış ve sonra da mesnetsiz suçlamalarla bir daha ona rahat vermemişler, öyle ki Zögernitz insanları tarafından, kendi nitelemesiyle, yok edilmemek için Zögernitz'e gitmeyi bir anda kesmiş, kesmek zorunda kalmış, çünkü onlar, yani Zögernitz insanları, Koller'e göre, o belli noktadan sonra artık onu kişiliğini yok etmekten, kişiliğini ve dolayısıyla varoluşunu önce karalamak, sonra bozmak ve sonra da yok etmekten başka bir şey düşünmez olmuşlar, o da buna karşı kendini ancak ani yokluğuyla ve dolayısıyla Zögernitz'e gitmeyi tamamen keserek savunabilirmiş, bana birçok kez söylediklerine inanacak olursam, o noktadan itibaren kendisi için en tehlikeli insanlar Zögernitz insanları olmuş. Dediğine göre, tam da kendisinin buharlı gemiyle bir Wachau seyahatine çıkmaya hazırlandığı sırada, buharlı gemiyle Viyana'dan Melk'e gidip dönerek yapacağı bu Wachau seyahati amacıyla Avusturya malı benzer yağmurluklardan iki kat pahalı olan İngiliz malı bir yağmurluk aldığı andan itibaren onlar da karalama, bozma ve yok etmeyle uğraşmaya başlamışlar. Koller'e bakılırsa, Wachau seyahatini yine de hoş görebilirlermiş ama üstüne bir de İngiliz malı yağmurluğu değil, kendisi her şeyden habersiz, Zögernitz insanlarının kar-

şısına geçip sevinç içinde Wachau seyahatinden bahsedip üstüne bir de –ki en büyük hatası bu olmuş– İngiliz malı yağmurluğu göstermiş ve artık bu kadarına da tahammül edememişler. Yola çıkmadan bir gün önce grip olduğu için sonradan gidemediği Wachau seyahatinin ve üstüne bir de İngiliz malı yağmurluğun, yani gerçekte Aquascutum marka çok şık bir yağmurluğun ücretini ödeyebilecek durumda olduğu gerçeği bir anda ve gerçekten onun, yani Koller'in aleyhine olacak şekilde, maddi kazanç anlamında kendilerinden çok üstün olduğu ve imkânlarının onlarınkine kıyasla gittikçe arttığı gerçeğini Zögernitz insanlarının gözleri önüne sermiş. Söylediğine göre Zögernitz insanlarında, Zögernitz insanlarının yüzlerinden okunan bütün özelliklere ek olarak, kıskançlığı görebilmiş. Kendisi, yani Koller, aslında Zögernitz insanları denilen insanlarla yıllar boyunca, VAM insanlarıyla olduğundan çok daha yoğun bir temas içinde olmuş, söylediğine bakılırsa, özellikle de kıyaslanamayacak kadar yüksek zekâlarından ötürü kendini onlara yakın hissetmiş, çünkü Zögernitz insanları gerçekten de VAM insanlarından ve dolayısıyla Ucuzayiyenler'den daha zekiymişler, kendisi de Zögernitz'te sakin sakin gazeteleri okuyup inceleyebiliyormuş ama bu VAM'da asla mümkün değilmiş, çünkü VAM'da asla gazete olmazmış, bunun açıklaması da Zögernitz'in her zaman bir kafe, VAM'ın ise sadece bir lokanta olmasıymış ama her ne kadar hiçbir zaman çıkılamasa da kendisi tarafından planlanan ve rezervasyonu yapılan Wachau seyahati bir anda Zögernitz insanlarından kopuşu beraberinde getirmiş, Koller'e bakılırsa, getirmek zorunda kalmış, *çünkü gelirimi, hatta çıkacağım gülünç bir Wachau seyahatini kıskanan ve bana İngiliz malı bir yağmurluğu bile çok gören insanlarla doğal olarak bir daha görüşemezdim.* Yine de Zögernitz'i daima özlemiş, acaba her şeye rağmen tekrar Zögernitz'e gitse mi diye düşüncelerinde sık sık bocalamış, çünkü Zögernitz'e gitmeyi kesince kendisi için değerli birçok hoşluktan, gazeteler bir yana, Zögernitz bahçesinden ve Zögernitz'in, onun bilimsel çalışmasına dair bir sürü değerli fikir beyan eden sahibesiyle sohbetten, genel olarak Zöger-

nitz'teki bütün *zihin atmosferinden* feragat etmek zorunda kalmış ama neticede her seferinde kendini tutmayı başarmış ve Zögernitz'e girme düşüncesinden karakteri uğruna hemen tekrar vazgeçmiş. Yıllar boyunca düşüncelerinde Zögernitz insanlarına ayarlıymış ve bu alışkanlığı oturtmuş, ta ki tam olarak açıklamasa da az önce bahsettiği olayın Zögernitz'e gitmesini imkânsız hale getirdiği âna dek, kendisi için Zögernitz'in artık söz konusu olmadığı gerçeği onu aylarca rahatsız etmiş. Zögernitz'ten ve dolayısıyla Zögernitz insanlarından vazgeçip VAM insanlarıyla ve dolayısıyla Ucuzayiyenler'le yetinmeye karar vermesi bir yıldan uzun sürmüş, ki bu, söylediğine bakılırsa, doğal olarak bir seviye düşmesi anlamına geliyormuş *ama neticede bir yandan da benim için büyük bir avantaj oldu*, çünkü şimdi, Zögernitz insanlarıyla VAM insanları arasında gidip gelerek neticede zihnine zarar veren düşünceler bir son bulmuş ve kendisi tamamen VAM insanlarına, dolayısıyla Ucuzayiyenler'e odaklanmış. Dediğine göre, tekrar Zögernitz'e gitmek onun için şimdi her zamankinden daha imkânsızmış, o insanlar bana olan nefretleriyle, bilhassa düşüncelerime olan nefretleriyle ve benim için önem taşıyan bütün hedeflerime olan nefretleriyle beni mahvedecek, en kısa zamanda yok edeceklerdi. Dolayısıyla, benimle karşılaştığı anda bana Auge Gottes'e gitmeyi teklif etmiş olması çok normalmiş, söylediğine bakılırsa, onun için bu da bir kendini aşma, *en azından zor bir şey* olmuş. Önce bana bunu teklif etmeye çekinmiş, bana gerçekten yakışıksız bir talep, bir teklif imkânsızlığı olarak sunduğu böyle bir teklifi kabul edip etmeyeceğimden emin olamamış, çünkü aslında Auge Gottes'ten de nefret edermiş, hem de farklı sebeplerle olsa bile Zögernitz'ten ettiği kadar ama söylediğine bakılırsa bana Ucuzayiyenler'i açık havada açıklayamazmış, bu açıklama sadece *kapalı bir mekânda ve doğal olarak ancak bir kafe ya da restoranda yapılabilirmiş* ve Zögernitz söz konusu olamayacaksa, sadece Auge Gottes söz konusu olabilirmiş. Fakat kendisi şu anda öylesine neredeyse hastalıklı bir gerginlik içinde ve dolayısıyla gergin bir zihinsel ve bedensel durumdaymış ki, teklifine ne tepki verirsem vere-

yim, her halükârda beni derhal Auge Gottes'e gitmeye *zorlarmış*, bırak iyice tartıp biçmeyi, öyle fazla düşünmeden buna karar vermiş ve ayrıca perişan kıyafetlerinden, yırtık pırtık pantolonundan, geçen haftaki sert hareketleri yüzünden dikiş yerlerinden sökülen kirli ceketinden, genel olarak bütün bedensel ve zihinsel durumundan ötürü mahcup olmuş. Fakat beni sokağın öteki tarafından çağırıp Auge Gottes'e gitmeyi teklif etmekten başka çaresi kalmamış. Onu tanıyor ve itiraz etmenin faydasız olduğunu biliyordum, beni gördüğü anda eline düşmüştüm. Ama neticede, her ne kadar son derece sinirli ve dolayısıyla tehlikeli bir ruh hali içinde olduğunu daha karşı karşıya geldiğimiz anda anlamış olsam da, onunla Auge Gottes'e gitmeye bir itirazım da yoktu. Biliyordum ki, bana vurmasını istemiyorsam hayır diyemezdim. Ona boyun eğmeyen insanlara fiziksel saldırıda bulunduğuna sık sık şahit olmuştum, bana da birçok kez koltuk değneğiyle vurmuştu. Gerçi ben de buna her seferinde göz yummuştum, çünkü onu tanıyor ve doğal olarak daima bir hastalık hali olan bu halinden kurtulması için ona yardım etmek istiyordum. Aslında böyle bir ruh hali içindeyken, onu ve ruh halini bilmeyenlere yaklaşmamalıydı ama bildiğim kadarıyla hiçbir zaman böyle olmuyordu. Bana birçok kez koltuk değneğiyle tehdit savurmuş ve vurmuştu ama her seferinde sonradan, genellikle ancak birkaç gün sonra olsa da özür dilemişti. Billroth Sokağı'ndaki karşılaşmada işi o noktaya getirmemiş ve hemen onun peşinden Auge Gottes'e gitmiştim. Billroth Sokağı'ndan aşağı inen yolda bir yandan onu incitip utandırmamak, öte yandan daha iyi gözlemleyebilmek için tabii ki önden yürümesine izin vermiş ve bütün hareketlerinden dehşete düşmüştüm. Billroth Sokağı'nı bundan daha hızlı yürüyemezdi ve ben, her an koltuk değneklerinin üstüne düşüp yere iki seksen serileceği hissine kapılmıştım ama tabii onun yürüme becerisini çok hafife almıştım, en sonunda, onun tarafından belirlenen hızla Billroth Sokağı'ndan aşağı yürümek beni ondan daha fazla zorlamıştı. İlerlemek için kurnazca bir yöntem benimsemişti ve bu vesileyle net bir biçimde gördüğüm üzere, koltuk değnekleri

sadece dayanmasına değil, paldır küldür yürümesine de yarıyordu, her halükârda benden daha hızlıydı ve ona yetişmek için çok çabalamak zorunda kalmıştım. Tabii ki Auge Gottes'e ilk varan olma zaferini kazanmasına izin verebilirdim ama bunu istememiş ve Auge Gottes'e varmadan hemen önce onu geçerek Auge Gottes'in kapısına ilk varan olmuştum, derhal ona dönmüş ve bitkinliğine uzun uzun, hiç acımadan bakmıştım, ki o bunu densizlik olarak görmüş olmalıydı. Fakat bu durumda ona acımaya hazır değildim, aksine, onun korkunç durumundan ve genel olarak acınası halinden zevk alma yolunda ani bir ihtiyaç duymuştum. Auge Gottes'in kapısına ilk ben varırsam ve hemen dönüp ona bakarsam ne hissedeceğini biliyordum. Bir sakata tamamen paçayı kaptırmamalı, bir sakata teslim olmamalı, çareyi vicdansızlıkta bulmak zorunda kalsak da ona *direnmeliyiz*. Böylece Koller, daha biz Auge Gottes'ten içeri girmeden önce, en azından bir katkıda bulunmuştu. Hiç çekinmeden ona dönerek sergilemiş olduğum acımasızlıkla, düşüncelerinin yüksek bir bedele, bence en yüksek bedele sahip olduğu gerçeğini açıkça göstermiştim. Ama tabii kısa vadede bile olsa bir eşitlenme bekleyemezdim, bu fazla saçma olurdu. Utanma anı sadece birkaç saniye, belki de yalnızca tek bir saniyenin onda biri kadar sürmüş ve sonra doğru güç dengesi yeniden kurulmuştu, o, yani Koller galip gelen taraftı. Bir an için bana dünyanın en yalnız insanı gibi gelmişti ve en azından, zihinsel kibrine ve bedensel düşkünlüğüne cuk oturacak bir köpeği olmasını dileyerek Schopenhauer'i düşünmüştüm. Ama köpeği olması imkânsızdı, birçok sebepten ötürü. Bir köpeğe bakamazdı. *Ne bir insana ne de bir köpeğe*, demişti bana bir seferinde. *Ve kendime baktığım için, çoktandır koşullarımın ötesinde var oluyorum*, demişti bir başka sefer. Bu insanı daha ne kadar takip edeceğim benim için sadece bir zaman, aslında kısa sayılacak bir zaman meselesiydi: var olmaya son verdiği için takip edilemeyeceği zamana kadar. Gerçekten de daima onu biterken gördüğüm hissine kapılıyordum, onun gibi başka hiçbir insanı biterken görmemiştim, onu ne zaman görsem bitiyordu. Hepimiz daima biteriz ama bunu

pek az kişide görürüz, çünkü görmek istemeyiz ya da görme zahmetine katlanmayız ama ben Koller'i daima biterken gördüm. Yalnız ve neticede yalnız bırakılmış olarak biterken. Bir noktadan sonra insanları üç kategoriye ayırmıştı: VAM insanları, Auge Gottes insanları ve Zögernitz insanları ama bunu ancak, Zögernitz insanlarından uzaklaştıktan ve kendini Auge Gottes insanları tarafından ebediyen reddedilmiş hissettikten sonra ona en yakın duranın VAM insanları olduğundan emin olduğu anda yapmıştı. VAM insanlarına daima en yüksek değeri vermiş ve onları insanlığın en üst basamağına koymuştu, Auge Gottes insanları ve Zögernitz insanları ise yıllar boyunca onun tarafından sadece aşağılanmıştı. En sonunda VAM insanlarından da ayrılmış ve onlar arasından sadece Ucuzayiyenler'i benimsemişti. *Süratle VAM'a girip çabucak ötekilerin arasından geçerek dosdoğru Ucuzayiyenler'in yanına*, demişti bir keresinde VAM insanlarından bile tiksinerek. Dürüst olmak gerekirse, demişti Koller, VAM insanları karakteri en sağlam, Auge Gottes insanları en bayağı ve Zögernitz insanları en kötücül olanlar. On yıl boyunca elinde sadece Ucuzayiyenler kalmış ama onların değerine de uzun süre ikna olmamıştı, *ihtiyar dişbudak yerine birden ihtiyar meşeye doğru yürümeseydim*, diyordu. Fizyonomi incelemesi Auge Gottes insanlarının bayağılıklarından gitgide zarar görecek, Zögernitz insanları tarafından gerçekten birdenbire neredeyse yok edilecekmiş, o nedenle kendisi de Fizyonomi incelemesi uğruna önce Auge Gottes insanlarından, sonra da Zögernitz insanlarından kendini çekmek zorunda kalmış. Söylediğine bakılırsa, Fizyonomi incelemesi kadar önemli ve eşsiz bir metni kurtarmak için böyle bir metnin yazarı yavaş yavaş bütün insanlardan kendini çekmek, bütün ilişkilerini kesmek, kendini tamamen kapamak, sadece kendi kendine kalmak zorundaymış. Sırf bana Ucuzayiyenler'i anlatıp açıklayarak, Ucuzayiyenler üzerine yazmayı kendisi için mümkün hale getiriyormuş, artık tereddüt edemezmiş, dolayısıyla Ucuzayiyenler'i bana *derhal* anlatmalıymış, çünkü hemen arkasından onları yazmak niyetindeymiş, kendi deyimiyle ikinci metin, bunu daha

önce yazdığı, kendi deyimiyle birinci metinle birleştirecekmiş. Fizyonomi incelemesi dört metinden oluşuyormuş, bunlardan üçü yıllardır kafasındaymış, dördüncü ve ana metin ancak ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürüdüğünde netleşmiş ve ona kesinlikle *Ucuzayiyenler* başlığını koyma cesaretini gösterecekmiş. Böyle bir metnin yazarı, sırf böyle bir metin yazmayı tasarladığında bile başka hiçbir şeye değil, sırf bu metne odaklanmalı ve bu yazarın içindeki her şey bu metne yoğunlaşmalıymış, kendisi eğer daha metni yazmaya başlamadan tasarısında başarısız olma tehlikesine düşmek istemiyorsa, bu metin dışında hiçbir şey onun gündemine gelmemeliymiş. En küçük bir dolambaca ve en ufak bir sapmaya bile izin veremezmiş. Mesele, gerçekten bütün doğanın ve doğadan gelen bilimin kafada olması ve aynı zamanda bu doğadan ve doğadan gelen bu bilimden gitgide, tam da yazılacak metne uygun malzemenin çıkarılmasıymış. Çünkü böyle bir metinde doğal olarak sırf kendi konusu değil, aynı şekilde bütün doğa ve doğadan gelen bilim ele alınmalıymış ama Ucuzayiyenler gibi bir incelemeye karar vermiş bir kafa buna nadiren, belki de hayatta sadece bir kez muktedir olurmuş. Ancak böyle bir metne, yani böyle bir incelemeye kendini atmak öncelikle sonsuz bir uçuruma kendini atmaktan farklı değilmiş, ki kendisi, yani Koller bunu sonsuz bir bilim uçurumu diye niteliyor ve bu atlayışı yapmak tam bir adanma ve kendini feda anlamına geliyormuş. Buna hazır ya da muktedir olmayan, hiçbir zaman *Ucuzayiyenler* gibi bir metnin altından kalkamazmış ve aynısı, yazıya dökülmesi zorunlu her bilimsel tasarı için geçerliymiş. Yazıya dökülmemiş her düşünce neticede bütünüyle değersizmiş, çünkü harekete geçirirse bir tek sahibini harekete geçirir ve tarih yaratamazmış, kendisi ise doğal olarak tarih yaratma hırsına sahipmiş, ki söylediğine bakılırsa önemli, çığır açan bir metin yazmanın birinci koşulu da daima buymuş. Gerçekten de sırf benim oradaki varlığım onu *Ucuzayiyenler*'in sadece önemli değil, çığır açıcı olduğunu belirtmeye sevk etmişti, bunu hissediyormuş ve onu kendini bilim uçurumuna atmaya iten de buymuş, buna güvenebilir ve atla-

yışında başarılı olmasını dileyebilirmişim. Neticede, bu zamanın büyük bölümünde tamamen *bilinçsizce* de olsa, hayatı boyunca bu metne ve dolayısıyla Ucuzayiyenler'e hazırlanmış, Ucuzayiyenler hakkındaki düşünceleri tutarlı bir biçimde sonuna kadar götürerek bu Ucuzayiyenler'e *bütün* varoluşuna yaptığı kadar yatırım yapmış. Söylediğine bakılırsa, belki de oradan tiksindiği *için* Auge Gottes anlatacakları için en uygun yermiş. Yaslanabildiği kadar arkaya yaslanmış ve Auge Gottes'teki o anki durumdan bir kez daha emin olmuştu. Her zamanki gibi şimdi de hava cereyanından korktuğu için sağ kolunu duvara uzatarak elini pencerenin önüne tutmuştu. Yıllar içinde onda alışkanlık haline gelen tabir caizse pencere kontrolünden o gün de vazgeçmemişti. Auge Gottes'teki pencereler sağlamdı, cereyandan korkması için sebep kalmamıştı. Birden, bana öyle geldi ki, Auge Gottes'teki insanlar artık onu rahatsız etmez olmuştu, bir el işaretiyle benden kendisine yaklaşmamı istemişti. Çok yüksek sesle konuştuğu halde daima anlaşılmadığını düşünür ve bu sebeple konuştuğu herkesten daima mümkün olduğunca yakınına gelmesini isterdi ama bir yandan daima vurguladığı üzere, *fazla yakına da değil*. Muhtemelen, diye düşünmüştüm ona yaklaşırken, bu Ucuzayiyenler onu çoktan delirtmişti, ama bu düşünceyi hemen bastırmış ve hemen ardından, o bana Ucuzayiyenler'den bahsederken ben kendimi sürekli bu düşünceyi bastırmaya zorlamıştım, hem de aslında bu düşünce uzun süre bastırılacak gibi olmadığı halde. Ama ben yıllardır birçok kez onun çoktan delirdiği düşüncesine kapılmış ve dolayısıyla bu düşünceye alışmıştım. Kısa bir süre boyunca bana gerçekten de deli gibi görünmüştü, sonra yine delinin tam tersi gibi, ve bütün dikkatimi ona vermiştim. Şimdi söylediğine göre, Fizyonomi incelemesini daha baştan öyle bir düzenlemiş ki, bugün incelemenin bütün bölümleri ona tamamen Ucuzayiyenler'le ilgili gibi görünüyormuş ve gerçekten de Ucuzayiyenler'le, yani Einzig, Grill, Goldschmidt ve Weninger'le *ilgiliymiş*, onların *öteki bağlantı noktaları üzerine tek tek* eğilmeden önce bana hayat hikâyelerini sırayla kısaca anlatması gerekiyormuş. Bana Ucuzayiyenler'i

sırayla, kendi ifade ettiği üzere, daima Ucuzayiyenler'in her birinin tipik, temeli sağlam ve kanıtlama yetisi yüksek bir varoluş özelliğinden yola çıkarak tabir caizse çözümlemişti. Neden tüccar *Weninger*'den başladığını bilmiyorum ama bu durumun kuşkusuz kendine uygun bir anlamı vardı, çünkü sonradan anladım ki, eğer bana Ucuzayiyenler'i açıklama değilse de en azından onlardan *bahsetme* girişiminde daha baştan çuvallamak istemiyorsa, Grill ya da Goldschmidt'le, hatta Einzig'le de *başlayamazdı*. Tüccar Weninger, Heiligenstadt Sokağı'nda babasından kalan bir tür sirke dolum yeri işletiyor ama bunun dışında, Koller'in *karanlık işler* diye nitelediği başka birtakım işler de yapıyormuş, onun, yani Weninger'in sık sık dağlık bölgeye çıkıp Çek sınırına kadar gitmesini gerektiren bu işlerin elmalar, armutlar ve şarapla ilgisi yokmuş, kendisi, yani Koller, Weninger'in zaman içinde bilhassa Çek sınırının *ötesinde*, kendisini birkaç kez gümrük memurlarıyla da karşı karşıya getiren iş bağlantıları kurmayı başardığına inanıyormuş, çünkü Koller'e bakılırsa Weninger son yıllarda gittikçe geliştirme imkânı bulduğu bu işler yüzünden birçok kez hapse girmiş, defalarca yüksek para cezasına ya da daha düşük hapis cezasına çarptırılmış, Koller'in söylediğine göre Weninger, Koller tarafından neticede *son derece karanlık* diye nitelenen işlerini daha da geliştirip yoğunlaştırmaktan çekinmemiş, Koller'in söylediğine bakılırsa, ağır cezalar bile Weninger türünden iş adamlarını bu haltları karıştırmaktan alıkoyamazmış, aksine, tam da hiç durmadan en büyük zorluklarla mücadele ettikleri, yani maliyeyle savaştıkları ve polisle cebelleştikleri *için*, gittikçe daha büyük, *daha karanlık* ve daha tehlikeli işlere girmenin bu insanlar açısından özel bir çekiciliği varmış. Weninger sadece varoluşunu değil genel olarak hayatını iş yapmak üzerine kuran, tam da Viyana'nın dış mahallelerinde var olan erkek tipleri için karakteristik bir hevesle, son derece bilinçli bir biçimde ve tutkuyla her seferinde yasadışılık ve neticede üçkâğıtçılık ve suç yolunda ilerleyerek tabir caizse *karanlık işlerini* geliştiren ama asla tamamen, yani nihai olarak bu yola sapmayan, gerçekten büyük işleri, yani

büyük maceraları, yani Koller'in nitelemesiyle ticari planları daima ve üstelik gerçekten bütünüyle gizli bir biçimde başarıya ulaşırken daha küçük, hem de en küçük işleri onu maliye için şüpheli, polis içinse sık sık ihbar yükümlüsü haline getiren insanın bir örneğiymiş. Weninger ticarete, Koller'in tanıdığı başka hiç kimsenin olmadığı kadar hâkimmiş, doğal olarak işlerini değil, küçük burjuvalığını yürüttüğü yerde, yani şehrin birkaç bin metre dışında, banliyö kırsalında bir ailesi varmış ve nerede olursa olsun, üzerinde sadece küçük, saygın, daima ilerleyen ama doğal olarak asla zirveye göz dikmeyen bir tüccarın giysisi olurmuş: Koller'in iddiasına göre içinde kendini tamamen güvende hissettiği, pratik, kırçıllı bir tür kaban. Öğlenleri daima tam saatinde VAM'a girip bütün basit yemeklerin en basitini yemesi de Weninger'in stratejisinin bir parçasıymış, tıpkı doğal olarak daima biraz kirli ve yıpranmış olan ama asla tamamen kirli ve tamamen yıpranmış olmayan kırçıllı kabanının içine takım elbise giymesi ve kravat takması gibi ve doğal olarak ne takım elbise ne de kravat, ne son moda ne de en iyi kaliteymiş, ama tamamen demode ve en kötü kalite de değilmiş. Masada, yani Ucuzayiyenler'in köşe masasında daima alyans taktığı elini masaya koyarmış, Weninger'in Koller'e söylediğine bakılırsa, bu platin yüzüğü ona, mülteci olan Macar bir soylu tabir caizse savaş sonrası kargaşası döneminde, kendisini Thaya Nehri'nde boğulmaktan kurtardığı için hediye etmiş. Weninger'in ayakkabısı çoktan modası geçmiş, sivri burunlu bir ayakkabıymış ama hep aynı ayakkabı değilmiş, çünkü Weninger işlerine en uygun olduğunu düşündüğü bu ayakkabıdan birkaç çift almış ve bu dört beş çifti daima dönüşümlü giyermiş, Weninger bu ayakkabılara o kadar önem veriyormuş ki, bir keresinde Koller'e, işleri için bunların birçok sözden daha önemli olduğunu söylemiş. Asla şapkasız gezmezmiş, yıllardır takmaktan gerçekten yıpranmış, kenarları yağlı, yan tarafına –Koller'in iddiasına göre– Flötzersteig Caddesi'nde takımıyla yaptığı koşuda kazandığı otuz üç yıllık alüminyum bir spor amblemini yapıştırdığı deri bir şapka takarmış. O zamanlar dal gibiyken şimdi, uzun yıllar-

dır şişman ve bıngıl bıngılmış. Fakat çoğu şişman ve bıngıl bıngıl tüccar gibi o da başkalarından daha hızlı, çok daha kıvrak hareket ediyormuş. Ucuzayiyenler arasında en çok yiyen, çoğu zaman bir değil iki porsiyon isteyen oymuş. İşleri nedeniyle birçok yere ve bilhassa meyve tarımı yapan aşağı Avusturya çiftçilerinin yanına gitmesi gerçeği, Ucuzayiyenler'e daima taşra konulu bir sohbet malzemesi sağlıyormuş, Weninger olmasa bunu yapamazlarmış, çünkü öteki Ucuzayiyenler'in taşra bağlantıları yokmuş. Koller'e bakılırsa Weninger tecrübeli ama aynı zamanda, küçük esnaf için kullanılan tabirle, güler yüzlü türden bir iş düzenbazıymış, her yerde herkesle diyalog kurar ve hoş karşılanırmış, doğal olarak onunla ilişkilerinden ve dolayısıyla onun yeteneklerinden kendilerine avantaj sağlayan Ucuzayiyenler arasında da. O, yani Weninger, Ucuzayiyenler'in tabir caizse ekonomi ve para sismografıymış, daha önce bu konuda hiçbir bilgileri olmayan Ucuzayiyenler'i borsa ve hisse senedi piyasasıyla tanıştırmış ve zaman içinde onlara, evlerinde kendilerince faydalandıkları yüzlerce, binlerce –Koller'in ifadesiyle– polis anekdotu anlatmış. Kendisi, yani Koller, Weninger'in esprilerini sadece istisnasız iğneleyici şeklinde niteleyebilirmiş, zekâsını ise –üstelik sadece ticari zekâsını değil– ortalamanın üstünde buluyormuş, mesela Grill'inkinden çok daha yüksek, Einzig'inkinden de yüksek ama kendisinin, yani Koller'in Ucuzayiyenler'in en yüksek zekâlısı olarak gördüğü Goldschmidt'inkinden yüksek değilmiş. Weninger çok ve her şey hakkında konuşur, bir tek işlerinden ve dolayısıyla iş bağlantılarından söz etmezmiş ve zaten bu konuda sezdirdikleri de neticede başkaları için sadece işe yaramaz şeylermiş. Katolik Weninger pazar günlerini ailesiyle birlikte, Nußdorf'taki bir üzüm bağının ortasında bulunan kendi evinde ya da kendisinin Ucuzayiyenler'in hepsinden iyi bildiği, daha kuzey veya batı kesimdeki taşrada geçirirmiş. Koller'in söylediğine bakılırsa, popüler olma yolundaki ömürlük taktiği bilir ve uygular, dünyanın iliğini kemiğini kurutmayı becerirmiş. Sınıfının hakiki bir temsilcisi olarak politik meselelere asla kendisi için en ufak bir tehlike arz edecek

kadar bulaşmazmış. Sözümona nehrin Eski Tuna denilen kolu üzerinde küçük bir kulübesi varmış, sayılı güzel ve dolayısıyla sıcak yaz akşamlarında, Koller'in söylediğine göre, uzmanı olduğu taşralı genç kızlarla ama bazen de Kaisermühlen, Kagran ya da Stammesdorf'tan kızlarla –ki Koller'in iddiasına göre en sevdikleri bunlarmış– oraya çekilirmiş. *Wiener Kurier* gazetesine aboneymiş ve sekiz yıl önce neredeyse hurda parasına aldığı, on iki yaşında bir Volkwagen araba kullanıyormuş. Koller'e bakılırsa, sirke dolum yerinin arka tarafındaki bir tür odada haftanın iki günü, her salı ve cuma, sirke dolum yerinin tam karşısındaki ekmek fabrikasının bir sürü işçisiyle kâğıt oynuyormuş. Hayali günün birinde tabir caizse büyük bir Hindistan seyahatine çıkmakmış ama yaklaşık on yıl önce, dünya seyahatlerinin daha yakından bakıldığında Prater Lunaparkı'nda bir saatlik bir yürüyüşten çok da değerli olmadığını anladığı an, bu hayalden vazgeçmiş. Weninger dev dönmedolabın konstrüksiyonuna dünya üzerindeki başka her şeyden daha hayranmış ve kendini mutlu hissettiğinde tek bir amaçla, tabir caizse Watschenmann'ı* pataklamak için, yalnız başına Prater'e gidermiş, yakınlardaki büfelerden birinde içtiği bir ya da iki bardak birayla da birleşince, bu onun en büyük keyfiymiş. Öteki Ucuzayiyenler'in de Prater'e meraklı olmalarını bir kenara koyacak olursak Weninger, Koller'in nitelemesiyle adeta bir Prater hastalığına yakalanmış ve esasen Prater'e gitmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyormuş. O, yani Weninger, en iyi işleri Prater'de yapmış, en büyük kazançları orada elde etmiş. Koller'in söylediğine göre, keyfine diyecek yoksa sözü ve bestesi kendisine ait olan Hochschaubahn** şarkısını söylermiş, ki öteki Ucuzayiyenler'in ve genel olarak VAM müşterilerinin isteği üzerine sık sık bu şarkıyı söylemek zorunda kalıyor ama buna her zaman da hazır olmuyormuş. Weninger, Ucuzayiyenler arasında müziğe en yatkın olanmış. Onun bir özelliği de, çalışmadığını, yıllardır çalışmadığını bildiği halde zaman zaman baktığı altın cep saa-

* Prater Lunaparkı'nda fiziksel güç denemeleri için bulunan, insan boyutlarında, doldurma erkek figürü (ç. n.)

** Prater Lunaparkı'ndaki manzaralı gezi treni (ç. n.)

tiymiş. Koller'in söylediğine bakılırsa, Weninger'e saat sorulduğunda cep saatini çıkarıp saatin kaç olduğunu söylüyormuş. Koller'in dediğine göre Weninger saati daima dakikası dakikasına söylermiş, öteki Ucuzayiyenler bunu nasıl yaptığını açıklayamıyorlarmış, çünkü Weninger'in cep saati gerçekten yıllardır saatin kaç olduğunu göstermiyormuş, bunun da sebebi çoktandır akrep ve yelkovanının olmaması ve mekanizmasının çalışmamasıymış. Öteki Ucuzayiyenler bazen Weninger'i bir kez olsun bozum etmek için ona pat diye saati sorarlarmış ama Weninger bugüne dek asla faka basmamış, onlara saati daima dakikası dakikasına söylemiş. Bunu nasıl yaptığı onlar için bir muammaymış. Weninger tarafından büyük bir beceriyle tezgâhlanan bir numarayı yuttuklarından hiç kuşkuları yokmuş. Kitapçı *Goldschmidt*, Pokorny Sokağı'ndaki küçük kitapçı dükkânını işletiyormuş, orayı ben de bilirim ama sahibi Goldschmidt'i tanımam. Son otuz yıl boyunca birçok kez Pokorny Sokağı'ndaki kitapçıya gittim ama sahibi Goldschmidt'le hiç tanışmadım, yine de onu görmüş olduğumdan eminim, çünkü Koller'in Goldschmidt tarifi, Pokorny Sokağı'ndaki kitapçıda birçok kez gördüğüm ama Goldschmidt mi yoksa Pokorny Sokağı'ndaki kitapçının sahibi mi olduğunu bilmediğim o adamın dış görünüşüne uyuyor, hatta aniden, bir seferinde Goldschmidt'le konuşmuş olduğumu düşündüm ama Koller'i asıl konudan saptırmamak için ona bundan bahsetmedim, çünkü o, yani Koller, şu anda Ucuzayiyenler'den hiçbirini, sima olarak bile tanımadığım gerçeğine ayarlıydı ve ben de onun konuşmasını bu inanç içinde sürdürmesini istiyordum. Yahudi olan Goldschmidt doğal olarak Ucuzayiyenler'in en eğitimlisi ve ona, yani Koller'e en yakınıydı. Koller'in söylediğine bakılırsa bu sessiz adam bir doksan boyundaymış ve yemek zamanının büyük bölümünde Ucuzayiyenler'e bilgisi ve suskunluğuyla hâkim oluyormuş. Neredeyse hiç konuşmaz, konuşursa da evet veya hayır der ve bu evet veya hayır'la, Ucuzayiyenler arasında çıkan her türlü tartışmayı hiçbir itirazla karşılaşmadan sona erdirirmiş. *Eğer* Goldschmidt bir tartışmaya girerse, ki bu bütün yıl boyunca

ancak üç ya da dört kez söz konusu olurmuş, bu sonradan daima onunla, yani Goldschmidt'le Koller arasında bir tartışmaya dönüşürmüş, öteki Ucuzayiyenler ise bunun için gereken yetiden yoksun oldukları için bu tartışmaya katılmazlarmış ama Ucuzayiyenler'in hepsi çok iyi dinleyicilermiş ve Koller'in söylediğine bakılırsa, bilhassa Goldschmidt'le Koller tartışırken dinlerlermiş. Tartışma konuları öncelikle politika ya da doğal olarak doğabilim ya da edebiyat ya da felsefe ya da tabir caizse tamamen gevşeme amaçlı, gündelik bir konuymuş ama Koller'e bakılırsa, Koller ve Goldschmidt tartışırken bu gündelik konunun da en azından bir doğabilimsel ya da felsefi yönü olurmuş, çünkü kendisi, yani Koller, tıpkı Goldschmidt gibi ancak böyle doğabilimsel ya da felsefi yönü olan bir konuşmaya ya da tartışmaya ilgi duyarmış. Bu konuşma ya da tartışmalar sırasında şaşırtıcı olan daima Einzig ve Grill'in dikkatiymiş, Koller'in söylediğine bakılırsa, onların böyle doğabilimsel ya da felsefi bir yönü olması doğal olarak beklenemezmiş ama bu durum bu ikisini, yani Einzig ve Grill'i asla sessizliğe itmiyormuş, aksine. Goldschmidt Amerikan ilticası denilen olayda bulunmuş, anne babası Buchenwald'de ölmüşler. Ucuzayiyenler Goldschmidt'te daima aklı, kendisinde, yani Koller'de ise deliliği görmüşler ve Koller'e bakılırsa akılla deliliği karşı karşıya getirip bunların kavgasını, yani kendilerini pat diye, aniden ortaya çıkan ya da önceden belirlenen bir konuyu tartışırken bulan Goldschmidt ve Koller'i izlemek daima onların en büyük zevkiymiş. Koller'in söylediğine göre, Goldschmidt'in tartışma çıkmasını beklemeden, birdenbire ayağa fırlayıp bir daha asla Koller'le aynı masada oturmamak üzere koşarak VAM'dan dışarı çıkması da sık sık söz konusu oluyormuş, özellikle de politik bir fikir ayrılığı varsa. Koller, Goldschmidt'in savaş sırasında, Portekiz üzerinden kaçarak Avrupa'dan kurtulduktan sonra yıllarca Moskova'da bulunduğundan ve orada önce komünist bir ilkokula, ileriki yıllarda ise komünist bir yüksekokula gittiğinden gayet eminmiş. Bu, Goldschmidt'in söylediği her şeyden anlaşılıyormuş, kendisi, yani Koller bu bakımdan yanılmıyormuş. Ama tam da

Goldschmidt'in burada şöyle bir söz edilen koşulları Goldschmidt'in portresini çiziyor ve onu, yani Koller'i gerçekten sempatiyle, hatta bir akraba yakınlığı duygusuyla Goldschmidt'e bağlıyormuş. Söylediğine bakılırsa Koller Goldschmidt gibi insanları takdir etmekle kalmayıp aynı zamanda seviyormuş, çünkü onlar, dünyadaki bu pek az insan, zihin insanı nitelemesini doğrudan doğruya hak ediyorlarmış. Goldschmidt, dükkânının üstündeki iki odalı küçük bir dairede oturuyor ve her şeyi tek başına yapıyormuş. Kendisinin, yani Goldschmidt'in bir keresinde Koller karşısında ifade etiği üzere, gündüzleri kitapçıda tarih ve edebiyatla, gecelerin bir bölümünde ise onları üretenler ve onlara çamur atanlarla berabermiş. Onun, yani Goldschmidt'in Koller'e söylediğine göre, kendisi tarihe ve edebiyata hizmet ediyormuş, her ne kadar aslında yanlış efendilere hizmet ettiğini bilse de. Bir yandan yeterince mazoşist olduğu, öte yandan bir dayısı, annesinin erkek kardeşlerinden biri ona bu kitapçı dükkânını bıraktığı için kitapçı olmuş. Tabii her gün ve esasen kitapçı dükkânını işlettiği müddetçe, böyle bir işle kayıtsız şartsız bağlantılı tarih ve zihin patinajını hissediyormuş ama bununla barışmış ve otuz yıldan uzun zamandır sattığı ürünlerden yeterli derecede midesi bulandığında, yine her zaman deli bir tabir caizse yazar ya da düşünürün kendi deliliğini tescil etmek için yazdığı o tarihi cümlelerden birinde teselli buluyormuş. Uzun zamandır onu kurtarabilecek kitap kalmamış, sadece cümleler varmış, mesela Novalis'in, Montaigne'in, Spinoza'nın, Pascal'in tek tek cümleleri, dibe vurmamak için zaman zaman onlara tutunmak zorunda kalıyormuş. Kitapçılar en acınası insanlarmış, çünkü insanlık tarihinin bütün iğrençliği ve kötücüllüğü ve sanatın bütün çaresizliği ve sefaleti herkesten çok onların sırtında yükmüş ve daima bu insanlıkdışı yük tarafından ezilmekten korkmak durumunda kalıyorlarmış. İşini ciddiye alan bir kitapçı bütün insan türünün en acınası olanıdır, çünkü vaktiyle yazılanların mutlak anlamsızlığıyla her gün hiç durmadan karşı karşıya gelir ve dünyayı başka hiç kimsenin yaşamadığı bir cehennem gibi yaşar, demiş Goldschmidt Koller'e. Ancak

Goldschmidt, kitapçı kavramının kullanılabileceği nadir kitapçılardan biriymiş, çünkü Goldschmidt gibi kitap işini ciddiye alan ve kitap işini alelade bir iş olarak değil, gerçekten tarihe, edebiyata ve sanata hizmet eden bir zihin işi ve aşkı olarak gören kitapçıların nesli neredeyse tamamen tükenmiş. Koller'in söylediğine göre, günümüzde her şeye hâkim olan zihin düşmanlığı, bir yandan ya da esasen Avrupa'daki ve muhtemelen dünyanın geri kalanındaki kitapçılar üzerinden yayılmış. Goldschmidt'in dikkat çekici yanı köşeli kel kafası ve masaya aşırı uzun kollarıyla dayanan, uzun, sıska vücuduymuş, Goldschmidt doğal olarak gözlük takıyor ve bu gözlükle, Koller'in söylediğine bakılırsa bu gerçek Zeiss marka gözlükle bile doğru dürüst göremiyor, karşısında oturan Koller'i görmek için daima kendini zorlamaya mecbur kalıyormuş. Goldschmidt'in sıradışı sayı hafızası hayranlık uyandırıcıymış. Tarihte önüne getirilip de gün, ay ve yılını veremeyeceği hiçbir önemli olay yokmuş. Koller'in kendini öncelikle, her şeyi kendinde ve içinde toplayan, ilk etapta tıpkı kendisi, yani Koller gibi sınıflı toplumun ortadan kaldırılmasından yana bir zihin insanı olan Goldschmidt'e yakın hissettiği açıkmış. Dil konusunda söylediklerine göre, dil öncelikle eşit ağırlıkta kelimelerden oluşuyor, düşüncelerse bu kelimeler tarafından sürekli bastırılıyor, eziliyor ve dolayısıyla hiçbir şekilde tam anlamları ve gerçek sonsuzlukları içinde ortaya çıkamıyorlarmış. Dil, elde tutulması gereken düşünce üzerinde en talihsiz şekilde ağırlık yapıyor ve her halükârda düşünceyi zihnin daimi zayıflığına indirgiyormuş ama düşünürün bunu kabullenmesi gerekmiş. Goldschmidt'in Koller'e söylediğine göre, düşünce şimdiye kadar hiç bütünlüğü ve sonsuzluğu içinde yansıtılamamış. Düşüncenin yansıtılması dile havale edildiği müddetçe bunda değişen bir şey olmayacakmış. Koller'in söylediğine bakılırsa *Grill*, Döbling Caddesi'ndeki demir çelik toptancısı bir firmada depo müdürü olarak çalışıyormuş, düzgün bir insan ve mutsuz bir karaktermiş. Tirollüymüş ve Viyana'ya on yedi yaşında gelmiş, önce Reich Köprüsü denilen köprünün hemen önündeki Erzherzog Karl Sokağı'nda annesinin kız kar-

deşlerinden birinin yanına, her sakinine bin sıçanın düştüğü, yoksulluk ve suçun bugün hâlâ hayatın tek temeli olduğu bir kira evine yerleşmiş, vadisinden çıkıp tekrar tekrar insanlığın yüz karası olarak adlandırdığı yere gelmiş ama o, yani Grill kendini orada, Koller'in de Viyana'nın kasvet ve pislik bölgesi diye nitelediği ikinci bölgede, madencilerin arasında olduğundan daha kolay geliştirebilmiş, Koller'in söylediğine bakılırsa Grill akrabalarının yardımıyla Kuzey Garı'nın arkasındaki bir urgan toptancısının yanında ticaret eğitimini tamamlayarak bu Avusturya'da bir ikincisi olmayan firmanın müdürlüğüne yükselmeyi başarmış. Ellili yıllarda Grill birdenbire iş değiştirme cesaretini göstererek seksen bin şilinin üzerindeki birikimi ve Gänsern Köyü'nden pancar işçisi bir kızla yine bir gecede gerçekleşen nişanının verdiği mutlulukla, o zamanlar büyük mali zorluklarla mücadele eden urgan firmasından ayrılarak demir çelik toptancısına girmiş, yani en güvenli olmasa da güvenli sayılan ve ticari yeteneklerini kendine uygun şekilde geliştirebileceği bir alana geçmiş. Grill yirmi yaşla otuz yaş arasında süratle ve akla gelebilecek her anlamda, köylüden kentliye ve çok geçmeden de tabir caizse Leopoldstadt'lıya dönüşmeyi başarmış ama Koller'in söylediğine bakılırsa hiçbir zaman Leopoldstadt'lıdan Döbling'liye dönüşememiş ve bu, Grill'in daima eksiklik olarak hissettiği, asla aşamadığı bir şeymiş. Koller'in söylediğine bakılırsa, altmışlı yılların başında Grill'in karısı, sözümona doktorların nitelemesiyle, *tuhaf, teşhis edilemeyen bir hastalıktan* ölmüş, Viyana'da yıllardır rastlanmayan bu hastalığı doktorlar derhal ve Koller'in ifadesiyle, gayrı meşru ölçüde kendi tabir caizse bilimsel amaçları için kullanmışlar, Grill'in öteki Ucuzayiyenler'e birçok kez anlattıklarına bakılırsa doktorlar karısını bir teşhir nesnesi olarak üniversite hastanesinde sömürmüş, karısını ölümcül hastalığa yakalanmış bir hasta değil daima sadece istenecek türden bir sunum nesnesi olarak görmüş ve neticede sorumsuz bir biçimde onun erken ölümüne sebep olmuşlar, Grill'in Koller'e söylediğine göre, doktor denilenlerin vicdansızlıkları olmasaymış karısı muhtemelen bugün

hayatta olurmuş. Karısının ölümü Grill'i yıllarca süren bir melankoliye sürüklemiş ve Grill bu melankoliden bir türlü kurtulamamış. Grill'in karısının ölümünden sonra tanıştığı Ucuzayiyenler Einzig, Goldschmidt ve Weninger ona en zor zamanında yardım etmişler. Hiçbir suçu olmadığı halde felakete uğrayan birçok kişi gibi Grill'i de VAM kurtarmış. O, yani Grill, bir depo müdürü olarak güven gerektiren işini *asla kötüye kullanmamış*, işçi temsilcileri kurulu başkanı seçilmiş ve seçilmeden önce de daima demir çelik işçilerinin sözcüsü olarak ön plana çıkmış. Ufak tefek, zayıf ve konuşurken daima kendini kitabi bir dille ifade etme isteğiyle dolu olan Grill, daha baştan itibaren Ucuzayiyenler grubuna çok iyi uyum sağlamış. Onların, yani Ucuzayiyenler'in Grill'de hayran oldukları şey, çok aşağıdan, denilebilir ki hiçlikten gelip demir çelik deposu müdürlüğüne, sonuçta onlardan daima en büyük saygıyı bekleyen bir konuma yükselmesiymiş. Grill'in –Koller'in deyimiyle– *matematik becerisini* takdir ediyorlarmış. Grill'in Silber Sokağı'ndaki çok büyük, çok ucuz odası, Grill'in Koller'e birçok kez söylediği üzere, zenginlerin öldüğü bir Viyana Nobel Hastanesi olan, bitişikteki Rudolfinerhaus Hastanesi'ne bakıyormuş. İnsan Grill'le her zaman bir parti satranç oynayabilir, üstelik de onun tarafından saldırıya uğramadan kazanabilirmiş. O, yani Grill, kendi inandığına göre, kibar bir hayat sürmeye alışıkmış ama Koller'e bakılırsa bu hayat kibar değil aslında gülünçmüş, yine de kendisi, yani Koller, Grill'i bu gerçekten haberdar etmeyi gerekli görmüyormuş, çünkü Grill geldiği yerden ötürü, yani Tirol'den ve çok aşağı tabakadan geldiği için daima son derece hassasmış. O, yani Grill, taşradan gelen birçok insan gibi büyük şehirden nefret etmiyor ve onu aşağılamıyormuş, çünkü orada kariyer yapmış ve dolayısıyla, çuvallayanların yaptıkları gibi orayı yerden yere vurma ihtiyacı hissetmiyormuş. O, yani Grill, gizli gizli şiir yazıyor ve bu şiirleri ara sıra öteki Ucuzayiyenler'e, Grill'in bastırılmış kişiliğine neticede uyan ama yine de dayanılmaz ya da ancak Noel ve Paskalya gibi özel durumlarda izin verilebilir denilemeyecek bir tekdüzelikte, yüksek sesle okuyormuş. Bil-

hassa Grill'in rüyaları Koller'in daima ilgisini çekmiş ve Grill'in rüyalarını daima çok büyük bir dikkatle dinlemiş, çünkü bunlar onun bilimsel çalışmalarında işine yarayacak şeylermiş. Grill yüksekokula gitmemiş olması gerçeğinin acısını ömür boyu çekmiş ve bir keresinde Koller onu, yani Grill'i Naschmarkt'taki bir kafe ortamında yüksekokula gittiğini iddia ederken yakalamış ama kendisi, yani Koller, onun bu sürekli geri gelen yalanı bir kez daha söylemesine izin vermiş, çünkü ara sıra oynadığı bu yüksekokul mezunu olma kozunu ona çok göremezmiş. Diplomalı tüccar kariyeri, Grill'in varoluşunun hayattaki en büyük isteğiymiş ama tabii hiçlikten demir çelik deposu müdürlüğüne yükselmenin ne demek olduğunu Grill de gayet iyi biliyormuş. Koller, sırf Grill sevinsin diye Grill'in önünde üniversite mezunlarını değersizleştiriyor, yüksekokul öğrenimiyle alay ediyor ve genel olarak yüksekokul ve üniversiteleri hak ettikleri pisliğin içine çekiyormuş, ki bunun için kendisinin, yani Koller'in tek yapması gereken, gerçeği söylemek oluyormuş. Grill bunu doğal olarak kesinlikle anlayamasa da kendisi, yani Koller, hayatı boyunca üniversite mezunlarını içten içe aşağılamış. Grill'in anlatacak bir şeyi olduğunda daima sadece iki konu gündeme geliyormuş, birincisi, Heiligenstadt Mezarlığı'nda yatan ve otuz bin şilinlik bir mezar taşı yaptırdığı merhum karısı, ikincisiyse başka her şeyden fazla hayran olduğu yüksekokul kariyeri, ki zaten genel olarak üniversiteyle alakalı her şey Grill için daima en büyük cazibeye sahipmiş. Güya Koller, kim olursa olsun her insanın, hayatının en büyük hayali sayılan, asla gerçekleşmeyecek bir hayali içinde taşıdığı iddiasındaki o cümleyi Grill'e birçok kez söylemiş. Grill'in hayatının isteği hayatı boyunca bir akademi ya da bir üniversiteye gitmek olmuş ve onun da bu isteği asla gerçekleşememiş. Koller'e bakılırsa, genel olarak bütün insanlar bu etki altında var olur ve muhtemelen günün birinde bu gerçekleşmemiş istek yüzünden çökerlermiş. Fakat Koller'in söylediğine bakılırsa, tabii ki hayatının isteği, hem de gerçekten onlara en uygun, onları en mutlu edecek şekilde gerçekleşen insanlar da varmış. Grill'le

egzotik kuşlar üzerine çok güzel sohbet edebiliyormuş, bunlar kendisi gibi Grill'in de ilgisini çekiyormuş, özellikle de doğal olarak papağanlar ve Koller'in söylediğine bakılırsa kendisi, yani Koller bir keresinde sırf psythaccus erithaccus'u incelemek amacıyla, bu amaca çok uygun, güneşli bir sonbahar gününde Grill'le birlikte Schönbrunn'a gitmiş. Grill'in bir özelliği de, harcamaya niyetli olduğundan fazlasını kazanmaya başladığı andan itibaren madeni para, üstelik sadece sekiz yüz yıllıktan eski madeni paraları toplamaya başlamasıymış. Onun, yani Grill'in, madeni para uzmanlarının bile hayran oldukları bir madeni para koleksiyonu varmış. Koller'e bakılırsa Grill muhtemelen sadece bu madeni para koleksiyonu için yaşıyormuş. Goethe'nin kendi zamanında yaptığı gibi, sırf bu madeni para koleksiyonu için bir sürü çekmece yaptırmış ve Koller'in bir pazar öğle sonrası gördüğü üzere, boş zamanlarında bu çekmecelerin karşısında oturuyor ve pek bir mutlu oluyormuş. Koller'in söylediğine bakılırsa, demir çelik deposu müdürü Grill'in madeni para toplaması, yani boş zamanlarında da işyerinde yaptığı şeyi, sadece daha yüksek bir seviyede yapıyor olması tesadüf değilmiş. Kendisi, yani Koller, Grill'le bir araya geldiğinde ister istemez sık sık –ve sırf madeni para toplamak gibi bir ortak yönleri olduğu için değil– Goethe'yi düşünüyormuş. Onun, yani Grill'in pazar günleri daima, Koller'in Grill'in ana amaçları olarak nitelediği iki amacı olurmuş: güzel havada merhum karısının Heiligenstadt Mezarlığı'ndaki mezarına gitmek ve kötü havada kendini tamamen madeni para koleksiyonuna adamak. Koller'in söylediğine bakılırsa, Grill çerçevesiz bir gözlük takıyormuş, tepesi kulak hizasına kadar kelmiş ve takım elbiselerini, Franz Josef Tren Garı yakınlarında bulunan, okul yıllarından bir arkadaşının müdür ve dolayısıyla ona her alışverişte en az yüzde yirmi indirim yapma yetkisine sahip olduğu, firma adı *Zum Eisenbahner* olan bir giyim mağazasından yapıyormuş. Koller'in söylediğine göre *Einzig*, öncelikle her temasta *von Einzig* şeklinde hitap edilmeye en büyük önemi verir ve imza atması gerektiğinde daima sadece *von Einzig* şeklinde imza atarmış ama gündelik

iletişimde de herkesten, özellikle de daha alt seviyedeki insanlardan ona *von Einzig* şeklinde hitap etmelerini beklermiş, ancak Ucuzayiyenler daha baştan itibaren Einzig'e hiçbir zaman *von Einzig* şeklinde hitap etmemiş ve Einzig'in daha ilk ortaya çıkışında bile onu *von Einzig* olarak adlandırmayı reddetmişler, daha ilk andan itibaren bu gülünçlüğe teslim olmamışlar ve Einzig onların, Einzig'in önündeki *von*'un derhal kaldırılması talebini hiç itirazsız kabul etmiş. Onların arasında sadece Herr Einzig'miş, bir kez bile *von Einzig* olmamış ve tabii Ucuzayiyenler ona VAM personeli tarafından *von Einzig* şeklinde hitap edilmesine de izin vermemişler. Koller'in hakkında en az şey bildiği Ucuzayiyen, Einzig'miş ve zaten Einzig de varoluşunun mümkün olduğunca az incelenmesi için elinden gelen her şeyi yapıyormuş, oysa kökenine dair anlattıklarında daima çok cömertmiş ama bu anlatılanlardaki her şey her seferinde öylesine tutarsızmış ki, Koller'in ifadesiyle, Einzig'in kökenine dair her şeyi kafadan attığı ve uydurduğu gibi bir izlenim doğuyormuş. Einzig'in Karintiya kökenli, yani Avusturya fantezilerinin en bol yeşerdiği topraklardan olduğu kuşkusuz gerçeğe dayanıyormuş ve onun, yani Einzig'in, Koller'in ifadesiyle, üniversiteyi bitirmek ve en sonunda aynı üniversitede eğitim vermeye hak kazanmak amacıyla Gailtal'den Viyana'ya geldiği gerçeği de su götürmezmiş, Koller'e göre, her yıl neticede ülkemizin ve devletimizin zayıflığını, ahmaklığını ve gülünçlüğünü borçlu olduğu yüzlerce, binlerce imha edilmiş zihnin çıktığı bu üniversiteyi Koller daima sadece Avusturya'nın ilk *zihin imha kurumu* şeklinde niteliyormuş. Fakat Einzig'in sürekli ve inatla iddia ettiği gibi gerçekten çok eski ve tabir caizse köklü, asil bir aileden gelmesinin ve adının önündeki *von*'un da ifade ettiği üzere, aslında çok daha yüksek, en yüksek soydan olmasının gerçekliği konusunda kendisinin birtakım şüpheler taşıdığını Koller'in belirtmesi gerekirmiş. Ancak o, yani Einzig, soy sop fantezileriyle tabii ki Ucuzayiyenler arasında fazla yol alamamış, Ucuzayiyenler çok geçmeden bu fantezilerin gerçekten lüzumsuz fanteziler olduğunu anlamış ve Einzig'in bu fanteziler bağlamında palazlanmasına

meydan vermemişler, dolayısıyla muhtemelen Döbling Caddesi'ndeki VAM'a ve dolayısıyla Ucuzayiyenler'in yanına geldiği âna kadar ekmeğini sırf bu fantezilerden çıkaran Einzig bir anda bu neticede –Koller'in deyimiyle– tatsız fantezilere bir son vererek kendini Viyana'daki gerçek durumuyla, yani bir üniversite hocası olarak az çok önemsiz varoluşuyla sınırlamak zorunda kalmış. Koller'in söylediğine bakılırsa, gösteriş budalası Einzig Ucuzayiyenler tarafından doğal olarak hemen, kanıtlanabilir gerçekler çerçevesine çekilmiş ve böylece, Ucuzayiyenler tarafından gerekenden bir saniye fazla tahammül edilmeyip Koller'e bakılırsa gerçekten daha Einzig VAM'a ilk girdiği anda ortadan kaldırılan, o güne dek en etkili iktidar aracından yoksun kalmış. Ucuzayiyenler daha Einzig ortaya çıktığı anda monarşiyi ortadan kaldırdılar, demişti Koller. Einzig'e yeterlilik süresi vermişler, o da bu sürenin sonunda başarılı olmuş, muhtemelen Ucuzayiyenler arasındaki yerinin onun için başka bir yerden daha değerli olması sebebiyle soylu ayrıcalıklarından feragat etmiş, her ne sebeple olursa olsun kendisini çeken Ucuzayiyenler'e kendini teslim etmiş, ki bu, onun için ruhunu teslim etmek anlamına geliyormuş. Fakat Koller, Einzig'in ilk başlarda Ucuzayiyenler karşısında nasıl asaletini ön plana çıkardığını, kafadan attığı ve uydurduğu kökenini bir koz olarak ileri sürmeyi hiç de alçakça bulmadığını çok iyi hatırlıyordu. Ancak Ucuzayiyenler, Einzig'in taktiğini bir an bile yememiş, Einzig'i derhal ve üstelik yanlış anlamaya yer bırakmayacak şekilde bozum etmişler, üstelik öyle açık seçik bozum etmişlerdi ki, Einzig –böyle karakterlerin âdeti olduğu üzere– her şeyi asaletle, yani çoktan ve hatta yarım yüzyıl önce tedavülden kalkmış olan, Koller tarafından daima sadece tarihin pisliğini üzerinde taşıyan iğrenç bir sahte para şeklinde nitelenen parayla ödemeye bir daha teşebbüs etmemiş. Einzig, tabir caizse büyük dünyaya giriş yapmayı başarabilmek için üstüne asil köken takımını giyen, tabir caizse sefil kökenli, karakteri zayıf bir taşralıymış. Ucuzayiyenler'in buna en ufak hoşgörüleri yokmuş ve Einzig'i derhal, ya bu asil köken takımını en azından onların yanında-

ken hemen çıkarmak ya da masalarından kalkmak gibi bir seçimle karşı karşıya bırakmışlar. Einzig beklenenin aksine ve gerçekten tereddüt etmeden asil köken takımını çıkarmış ve böylelikle Ucuzayiyenler'in arasında kalmış. Koller'e bakılırsa, bu onun için, yani Einzig için adeta insanüstü kendini aşmanın ardından Einzig bir daha Karintiya'dan bahsettiğinde de sadece Karintiya'nın havasından ve oradaki hayran kalınası doğa güzelliklerinden bahsetmiş, oradaki asil kökeni konusunda bir daha tek kelime etmemiş ama esasında genel olarak Karintiya hakkında konuşmasına doğal olarak izin yokmuş, en azından Karintiya'yla hiçbir şekilde ilgilenmeyen Ucuzayiyenler'in yanında, Yukarı Avusturya ve Tirol'le daha bir ilgiliymişler ama aslında genel olarak taşraya pek bir ilgileri yokmuş, çünkü taşrayla bağlantılı her şey onlar için sıkıcıymış. Einzig sadece, demişti Koller, ucuza yemek istiyordu ve bu isteğini VAM'da gerçekleştirebilmişti, ve Einzig VAM'a girdiğinde muhtemelen sadece VAM'ın hâkim masası olan masaya, yani Ucuzayiyenler masasına oturmanın ilgisini çektiğini düşünmüş, dolayısıyla onun, yani Einzig'in, Ucuzayiyenler masasından gelen talepleri yerine getirmekten, Ucuzayiyenler masasının kurallarına uymaktan başka çaresi kalmamış. Koller'in söylediğine bakılırsa, sadece ilk VAM gününde ağır, altın, asalet armalı bir şövalye yüzüğü takması Einzig için kesinlikle tipikmiş, Koller'in iddiasına göre Einzig daha ertesi gün VAM'a girmeden bu şövalye yüzüğünü parmağından çıkarıp ceketinin cebine sokmuş. Kendisinin, yani Koller'in bildiği üzere, Einzig bu şövalye yüzüğünü takıyor ama VAM'a her girişinden önce çıkarıp ceketinin cebine sokuyormuş. Koller'e bakılırsa Einzig, uğruna hiç durmadan mücadele ettiği işi kadar ufak tefekmiş. İnce bir derisi varmış ve sürekli aşırı sinirli, ayrıca bütün vücudunun aralıksız seğirmelerinden mustaripmiş. Koller'in ifadesiyle, *hukuk alanında bir iş* olan işini kaybetme korkusu onu son yıllarda alkolik etmiş ve balon gibi şişirmiş. Viyana'nın güneyindeki Helenenthal denilen, Koller'e göre Viyana'nın en iyi şarap üzümünün yetiştiği yerde yılda iki kez alkol tedavisi merkezine yatırılıyor-

muş. Ne zaman alkol tedavisi merkezinde olsa, sebebini asla tam olarak netleştiremeseler de onu özlüyorlarmış. Koller'in nitelemesiyle bu egzotik kuş belli bir noktadan sonra onların bir parçası olmuş. Bu çok doğal yönelim konusunda daima mutsuz ve Koller'e göre daima gerçekten sapıkça bir suçluluk duygusuna mahkûm olduğu eşcinsel eğilimlerini oluruna bırakamayacak kadar zayıf olmasından ötürü bunları neredeyse her zaman bastırıyormuş. Koller değil ama öteki Ucuzayiyenler onu, yani Einzig'i doğal olarak o yokken aralarında tabir caizse *sapkın* diye niteliyorlarmış. Sonuçta Koller'in değişmez fikri şuymuş ki, Ucuzayiyenler kendisinin Fizyonomi incelemesinin ana bölümü olarak kendilerini adeta *zorla kabul ettirmişler*, onların dört fizyonomisi, ki beşinci olarak kendisininkini de ekleyip analiz etmesi gerekiyormuş, birdenbire iddialarının ve şimdi kanıtlanması gereken bütün fizyonomi düşüncelerinin tabir caizse temel örnekleri haline gelmiş, Koller'in iddiasına bakılırsa, bunları daima aramış ama muhtemelen bu kadar yakınında oldukları için bulamamış. Ama şimdi, aniden ihtiyar dişbudak yerine ihtiyar meşeye doğru yürüme şansı sayesinde, Ucuzayiyenler'e ve onların fizyonomilerine sahipmiş, bu da, kendi deyimiyle birdenbire ve gerçekten pes etmek üzereyken kendi *Fizyonomi*'sine sahip olması anlamına geliyormuş. Fizyonomi incelemesini sürdürme ve bitirme yolunda ilerlerken yorulmasını, hatta gerçekten ve kendi ifadesiyle, ölümcül şekilde yorulmasını kuşkusuz önleyerek vazgeçmesine izin vermeyen sebat, karşılığını almış. Wertheimstein Parkı'ndaki aydınlanma ânını çok net biliyormuş. Şimdi arkasına yaslanıp takma bacağını uzatarak bana Ucuzayiyenler'i anlatması kolaymış ama sırf kendisi tarafından kesinlikle gerekli ve dolayısıyla mutlaka şart görülen Ucuzayiyenler konusuna girişle, yani şu kısacaya yaptığı karakter değerlendirmesiyle bile çok zaman kaybetmiş, ayrıca Auge Gottes birden ona Ucuzayiyenler'i anlatmak için doğru yer gibi gelmemeye başlamış. Bir anda, bana Ucuzayiyenler'i Auge Gottes'te açıklamasının imkânsız olduğunu anlamış, bunun ön koşulu *mutlak güvenilirlikte bir zihin ortamıymış* ve Auge

Gottes kesinlikle böyle mutlak güvenilirlikte bir zihin ortamı değilmiş, bu da *bana* Ucuzayiyenler'i anlatmayı kendisi için *şu anda* imkânsız hale getiriyormuş. Sunumunu ileriki bir zamana erteleyebileceğini düşünüyormuş, muhtemelen *az sonra Wertheimstein Parkı'nda*, demişti, kendisinin böyle bir sunum için zorunlu ön koşulları beklediği, ne bir insanın ne de bir hayvanın onu rahatsız ettiği, her şeyin, *bütün doğanın, bütün tarihin* onun yanında olduğu bu *eşsiz ve rahatsız edilme ihtimalinden bütünüyle uzak zihin parkında*, Wertheimstein Parkı'nı birden böyle nitelemişti. Ayrıca Wertheimstein Parkı'nda, demişti, Ucuzayiyenler'in kısa karakter değerlendirmesini atlayıp derhal, doğal olarak bir *anti*makale olan makalesinin odağına yönelebilirmiş. Auge Gottes'te onun Ucuzayiyenler'i için en elverişsiz ön koşulların hüküm sürdüğü şimdi bir anda ortaya çıktığına göre, daha sonra, mümkünse hemen ertesi gün Wertheimstein Parkı'nda en iyi ön koşullara sahip olacakmış. *Ucuzayiyenler* gibi bir konuya, bu konunun yaratıcısı doğal olarak *hemen ve bir hamlede* giremezmiş, böyle bir konu bunun için fazla karmaşık ve kırılganmış, her şeyi ikinci ve kendi deyimiyle *nihai hamleye* bırakacakmış. Şimdi ona bakarken gerçekten ve kuşkusuz, daha gerçek konusuna girmeden ve dolayısıyla Ucuzayiyenler sunumuna başlamadan tamamen bitkin düştüğü izlenimini edinmiştim. Ayrıca hemen ayağa kalkıp derhal Auge Gottes'ten çıkmak istemişti. Auge Gottes'te birkaç saniye daha kalırsa bu korkunçluktan muhtemelen boğulacaktı, bana dışarıda, Auge Gottes'in önünde öyle söylemişti. Bana *Wertheimstein Parkı'nda Ucuzayiyenler'i* anlatma zamanı geldiğinde beni haberdar edecekti. Belki hemen yarın öğleden sonra, demişti yanımdan uzaklaşmadan önce. Ama bunu yapamamıştı, çünkü aynı akşam Krottenbach Sokağı'ndaki evin merdiven boşluğunda takma bacağının üstüne düşerek başından yaralandığı için bilinci tamamen kapalı bir vaziyette üniversite hastanesine kaldırılmıştı, doktorlarından öğrendiğime göre kurtarılması mümkün değildi. Böylece *Ucuzayiyenler*, yaratıcılarının bize bahsettikleri bir sürü zihin ürünü gibi kaybolup gitmişti.

Yazıya dökülmemiş her düşünce neticede bütünüyle değersizmiş, çünkü harekete geçirirse bir tek sahibini harekete geçirir ve tarih yaratamazmış, kendisi ise doğal olarak tarih yaratma hırsına sahipmiş, ki söylediğine bakılırsa önemli, çığır açan bir metin yazmanın birinci koşulu da daima buymuş.

Bağımsız bir bilim insanı olan Koller, on altı yıl önce Viyana'da Türkenschanz Parkı'nda bir köpeğin ısırması sonucu sol bacağını kaybetmiş ve o günden itibaren *Fizyonomi* adlı bilimsel çalışmasına odaklanmıştır. Fizyonomi incelemesini yıllarca kusursuz bir tasarı halinde kafasında taşır. Yürüyüşe çıktığı bir gün bir tür aydınlanma anı yaşar. İncelemesinin ilk dört bölümünü, sol bacağını kaybetme olayını yaşamadan kısa bir süre önce Viyana Açık Mutfağı'nda (VAM) tanıştığı dört "Ucuzayiyen"in fizyonomileri üzerine çalışmasından ortaya çıkaracağı sonucuna varır. Eklemeyi tasarladığı beşinci bölüm ise kendi fizyonomisi hakkında olacaktır. Koller'in *Ucuzayiyenler* adını verdiği delice bilimsel tasarısı gerçekleşebilecek midir? Tesadüfler gerçekten tesadüf müdür?

Ucuzayiyenler, Thomas Bernhard'ın öteki kitapları gibi hem trajedi hem fars niteliğiyle okunabilecek, tersinin yüzüyle çarpıştığı bir anlatı. Hayatın saçma oluşundan ne azı ne fazlası.

© Kapak fotoğrafı: Brigitte Friedrich, *Süddeutsche Zeitung*, 1973

ISBN 978-975-08-3975-7

8 TL.

9 789750 839757